

πόλει βωμός τῆς Γῆς, ἣν ὁ Σουίδας καὶ *Κουροτρόφον* λέγει, ἴσως συγγέων αὐτὴν μετὰ τῆς τῶν Προπυλαίων.

Ἀναφέρεται δὲ προσέτι ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ *Νεωκόριον* (50), ἐμφαῖνον ὅμως πιθανῶς οὐχὶ μνημεῖον αὐτοτελές, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν παρὰ τῷ ναῷ κατοικίαν τῶν νεωκόρων. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ μνημονευόμεναι *χαλκοθήκη* (51) καὶ *σκευοθήκη* (5) ἦσαν βεβαίως μέρη ἢ παραρτήματα ταμείων εἰς ἐναπόθεσιν, ἡ μὲν τῶν χαλκῶν, ἡ δὲ τῶν λοιπῶν ἱερῶν σκευῶν, πλὴν τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν, ἅτινα ἦσαν ἐν τοῖς ναοῖς ἐμφανῶς ἐκτεθειμένα, εἰς πολυτελεῖ αὐτῶν κόσμησιν.

B

Τὰ παραλειφθέντα ὑπὸ Πausανίου.

α

Ἀγοραῖος Κολωνός.

Ἵνα ὅμως ὅσον ἐνδέχεται πλήρη ἔχωμεν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν τὴν εἰκόνα, ἀνάγκη καὶ ἄλλα τινὰ τῶν μερῶν καὶ μνημείων αὐτῶν νὰ ἐπισκεφθῶμεν, περὶ ὧν ὁ Πausανίας σιγᾷ.

(50) Rang. Ant. Hell. II, 858, Στ. 9.

(51) Ἀρχ. Ἐφ. 948, Στ. 17. — 3340, Στ. 13, 19, 24. — Ἰδ. καὶ Ἀθην. B, 19.

(52) Ἀρχ. Ἐφ. Ἀρ. 1356, καὶ ἀλλαχοῦ.



Οὕτω τὰς ἐν τῇ Ἀγορᾷ θέσεις ἀπαριθμῶν, δὲν ὀνομάζει τὸν Ἀγοραῖον Κολωνόν, ὃν ὁ Πολυδεύκης λέγει (1) « ἐν τῇ Ἀγορᾷ », ὁ δ' Ἀρποκρατίων (2), μᾶλλον ἀκριβολογῶν, « ὅτι ἐστὶ πλησίον τῆς Ἀγορᾶς ». Ἡ ἐπωνυμία ἐμφαίνει ὡς ὡμα· ἀλλ' ὑψώματα πλησίον τῆς Ἀγορᾶς, ἃν αὕτη εἶχεν ἦν (ἐν Α, δ. σ. 64) τῇ ὑπεθέσαμεν θέσιν, εἰς βορείως μὲν οἱ πρόποδες τῆς Ἀκροπόλεως, δυτικῶς δ' οἱ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Προστίθῃσι δ' ὁ Ἀρποκρατίων ὅτι ὁ Κολωνὸς ἦν « πλησίον τῆς Ἀγορᾶς, ἔνθα τὸ Ἡφαιστεῖον καὶ Εὐρυσάκειον ἐστίν ». Καὶ τὸ μὲν Ἡφαιστεῖον εἶδομεν ἀνωτέρω (Α, δ. σ. 55) κείμενον παρὰ τὸ Ἀφροδίσιον ὑπὸ τὴν βορειοδυτικὴν κλιτὺν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ὁ Κολωνὸς ἦν περὶ τὴν γωνίαν τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὡς δὲ πρὸς τὸ ἕτερον γνῶρισμα, τὸ Εὐρυσάκειον, συνομολογεῖται τὴν γειτνίασιν καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Σοφοκλέους (3), λέγων τὸν Κολωνὸν « πρὸς τῷ Εὐρυσακείῳ », καὶ ὁ Πολυδεύκης (1), « παρ' αὐτῷ ». Ἄρα βεβαίως οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχε τὸ Εὐρυσάκειον πρὸς τὸν πολὺ βορειοτέρως, περὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Ἀδριανοῦ, κείμενον χώρον, ὅστις σήμερον « Βρυσάκιον » καλεῖται, οὐχί, ὥς ὑπελάμβανεν ὁ μακαρίτης Πιπτάκης, κατὰ μετωνυμίαν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Εὐρυσακίου, ἀλλὰ κατὰ τινὰ ἐκεῖ κειμένην καὶ ξηρανθεῖσαν βρύσιν. Μαρτυρεῖται δὲ προσέτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ὅτι ἔκειτο « ἐν Μελίτῃ » (4), καὶ ἦν ἱερὸν τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἴαντος Εὐρυ-

(1) Z, 132 f.

(2) Α. Κολωνίται.

(3) Ὑπόθ. Β. Σοφοκλ. Οἶδ. Κολ. Σελ. 16, 10 Dind.

(4) Ἀρποκρ. — Σουῖδ.



σάκους, ὅστις, κατὰ Πλούταρχον (5) « κατώκησεν . . . ἐν Μελίτῃ ». Ὁ Ἀριστοφάνης λέγων ἐν Ὀρνισι (6)· « Μέτων, ὃν οἶδεν Ἑλλάς χῶ Κολωνός », ὑπελήφθη αἰνιττόμενος ὅτι ἐν Κολωνῷ ὦνει ὁ Μέτων, ὥστε, κατὰ τὸ ἐν Αἰλιανῷ (7)· « Μέτων τὴν συνοικίαν τὴν ἑαυτοῦ κατέπρησεν. Ἐγεινία δ' αὕτη τῇ Ποικίλῃ », ἢ ἐν τῇ Ἀγορᾷ Ποικίλῃ ἔπρεπε νὰ κεῖται πλησίον τοῦ Κολωνοῦ. Ὑπάρχει δ' εἰς τὸν ἄνω (6) στίχον τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ σχόλιον συγκεχυμένον καὶ παρεφθαρμένον, ἔχον οὕτω· « Μή ποτε οὖν τὸ χωρίον, φασί τινες, ἐκεῖνο ἐπάνω παραλαμβάνεται καὶ ἡ Πνύξ, Κολωνός ἐστὶν ὁ ἕτερος, ὁ μίσθιος λεγόμενος· οὕτω μέρος τι νῦν σύνηθες γέγονε τὸν Κολωνὸν καλεῖν, τὸ ὀπισθεν τῆς Μακρᾶς Στοᾶς. Ἀλλ' οὐκ ἔστι. Μελίτῃ γὰρ ἅπαν ἐκεῖνο, ὡς ἐν τοῖς ὀρισμοῖς γέγραπται τῆς πόλεως ». Καὶ διορθωτέον μὲν ἴσως, ὡς τινες ἐπρότειναν (8) . . . ἐπάνω ἢ περιλαμβάνεται » . . . ἢ « ἅπαν ὧ περι . . . »· ἀλλ' ὅπως δῆποτε, ἐξάγεται ἐξ αὐτοῦ ὅτι ὁ Ἀγοραῖος Κολωνός ἔκειτο οὐχὶ ἐν τῷ Κεραμεικῷ, ἐπομένως οὐδ' ἐν τῇ Ἀγορᾷ, ἀλλ' ἐν τῇ Μελίτῃ· καὶ ἂν τὸ « ἐπάνω » ἔχῃ καλῶς, συμφωνεῖ πρὸς τὴν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐμφαινομένην θέσιν ἐφ' ὑψηλοῦ. Ἡ δ' ἐπωνυμία ὀρεῖλεται εἰς τὸ ὅτι ὑπερέκειτο τῇ Ἀγορᾷ, δι' ὃ καὶ σκιαθηρικὸν ὥρολόγιον ἔστησεν εἰς χρῆσιν τῶν ἀγοραζόντων ὁ Μέτων ἐπ' αὐτοῦ (9), καὶ ἐκεῖ συνήρχοντο καὶ οἱ ἐργάται οἱ μίσθωσιν ζητοῦντες, « οἱ μισθωτοὶ » ἢ « μισθαρνοῦντες » (10), οὓς καὶ « Κολωνίτας » λέγει ὁ

(5) Β. Σόλ. Ι.

(6) Στ. 997.

(7) Π. Ι. ΙΓ, 12.

(8) Forehammer κλ.

(9) Σουίδ. λ. Μέτων. — Σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Ὀρν. 997.

(10) Πολυδ. Ζ. 132 f.



Ἀρποκρατίων(11), « ἐπειδὴ παρὰ τῷ Κολωνῷ εἰστήκησαν, ἐστὶ πλησίον τῆς Ἀγορᾶς ». Ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις τοῦ Ἀριστοφάνους λέγει ἡ Πραξαγόρα(12) ὅτι θέλει κληρώσει πάντας τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφάβητου, καὶ πέμψει αὐτοὺς εἰς τὰ μέρη ὅπου δειπνήσουσι, τοὺς ἐκ τοῦ Βῆτ' ἐπὶ τὴν στοάν . . . τὴν Βασίλειον . . . ὁ δὲ Θῆτ' εἰς τὴν παρὰ ταύτην », ἃ ἐξηγεῖ ὁ σχολιαστής· « τοὺς μισθωτοὺς εἰς τὸ Θησεῖον, ἐπειδὴ πάλιν ἀπὸ τοῦ Θῆτα ἄρχεται ». Ἐκ τούτου φαίνεται προκύπτειν ὅτι ὁ Κολωνός, ἂν δὲν ᾗτον τοῦ Θησείου ὁ λόφος, παρέκειτο ὁμῶς, ἢ πρὸς τὸν Ἄρειον Πάγον παρέκτασις αὐτοῦ ὣν, ὥστε καὶ τοὺς ἐπ' αὐτοῦ συνεργομένους Θῆτας καὶ μισθωτοὺς νὰ πέμπῃ ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τὸ Θησεῖον, εἰς δείπνησιν, ἔνθα κατέφευγον οἱ ἀπ' ἀδίκων δεσποτῶν δραπετεύοντες δοῦλοι(13).

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι σχολίῳ εἰς Ἀριστοφάνην(14) λέγεται ὁ Κολωνός κείμενος « ὀπισθεν τῆς Μακρᾶς στοᾶς », ἧς οὐδόλως μνημονεύει ὁ Πausanίας. Ὅτι ὁμῶς αὕτη ἔκειτο ἐν τῷ Κεραμεικῷ, μαρτυρεῖ ἐπιγραφή(15) φέρουσα « (Πρὸ τῆς) ἐν Κεραμεικῷ Μακρᾶς Σ(τοᾶς) »· ὥστε πιθανῶς παρετείνετο παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Κολωνοῦ, καὶ ἐχώριζεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Κεραμεικοῦ. Ἄλλο δὲ σχόλιον(16) λέγει τὴν Μακρὰν τὴν αὐτὴν τῇ Ποικίλῃ, ὅπερ, καὶ ἂν μὴ ἀκριβές, φέρει καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἀπείχετο ἐκεῖ-

(11) Ἀρποκρ. λ. Κολωνίται. — Ἡσύχ. λ. Ὁψ' ἤλθες.

(12) Στ. 685.

(13) Πλούτ. Θησ. ΛΣΤ. — Πολυδ. (9).

(14) Σχόλ. εἰς Ὅρν. στ. 997.

(15) Φιλίστωρ, Β, Σ. 14.

(16) Σχόλ. Ἀριστοφ. Βάτρ. 501.



νης. Ἐγειννίαζε δ' ἄλλως τε ἡ Ποικίλη, ὡς εἶδομεν, κατ' Αἰλιανόν(17), καὶ τῇ Μελίτῃ, περὶ ἧς κατωτέρω (γ).

6.

Ἐν τῷ Κεραμεικῷ.

Δύο ἀρχαῖα χωρία ἔχουσιν οὐ μικρὰν σπουδαιότητα ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν ἐπισήμων τινῶν θέσεων τοῦ Κεραμεικοῦ.

Ὁ Ξενοφῶν, ἐν τῷ Ἰππαρχικῷ (1), ὡς στρατιωτικὴν ἄσκησιν συνίστησιν ὅπως οἱ ἵππεις, παρατεταγμένοι « ἐν τῇ Ἀγορᾷ, . . . ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν, κύκλῳ περὶ τὴν Ἀγορὰν . . . περιελαύνοιεν », καὶ ἐμπρὸς πάντων τῶν ἐπ' αὐτῆς ἱερῶν ἰστάμενοι, τιμὰς αὐτοῖς ἀποδίδωσιν· « Ἐπειδὴν δὲ πάλιν πρὸς τοῖς Ἑρμαῖς γένωνται περιεληλακότες, ἐνταῦθα καλὸν μοι δοκεῖ εἶναι . . . ἀνιέναι τοὺς ἵππους μέχρι τοῦ Ἐλευσινίου ».

Ἐντεῦθεν ἐξάγεται προδήλως ὅτι οἱ Ἑρμαῖ ἴσταντο εἰς τὸ δυτικὸν πέρας τῆς Ἀγορᾶς, ἔνθα ἤδη (Α, δ, σ. 56) αὐτοὺς ὑπελάβομεν, διότι ἡ ἵππικὴ ἴλη, τὴν ἀγορὰν κύκλῳ περιελθοῦσα (2), καὶ εἰς αὐτοὺς πάλιν ἐπανακάμψασα, πρέπει ἐκεῖθεν ἀπὸ ῥυτῆρος (« ἀφιέναι »), ἄρα κατ' εὐθεΐαν, νὰ ὁρμήσῃ πρὸς τὸ Ἐλευσίνιον, ἀνατολικῶς.

Τὸ δ' ἕτερον χωρίον ἐστὶ τοῦ Φιλοστράτου (3), ἀφηγουμένου περὶ τῆς ὁδοῦ ἣν κατὰ τὰ Μεγάλα Παναθήναια ἤκο-

(17) Ὡς ἄνωτ. (7). Π. Ἰστ. ΙΓ, 12.

(1) Ἰππαρχ. Γ, 2.

(2) Ἰδ. Εὐριπ. Ὀρέστ. 907.

(3) Εἰς Ἡρώδ. Ε, σελ. 550. — Ἰδ. καὶ Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Α, 10.



λούθει ἡ πομπή, φέρουσα τὴν ναῦν, ἀφ' ἧς ὡς ιστίον ἐκρέ-
ατο ὁ τὸν ἀρχαῖον ἀντικαθιστῶν νέος κατάστικτος (4) ἱερὸς
πέπλος τῆς Παλλάδος (5). Ἡ πομπή παρεσκευάζετο ἐν τῷ
Κεραμειῷ (6)· ἀλλὰ τὴν ναῦν, λέγει εἰς πεφυσημένον
ὅπως ὕψος ὁ Φιλόστρατος, « οὐχ ὑποζυγίων ἀγόντων, ἀλλ'
πογείοις μηχαναῖς ἐπολισθαίνουσιν, ἐκ Κεραμεικοῦ δ' ἄρα-
σαν χιλία κώπη, ἀφεῖναι ἐπὶ τὸ Ἐλευσίνιον, καὶ περιβα-
λοῦσαν αὐτό, παραμείψαι τὸ Κεραμεικόν, κοιμιζομένην τε
παρὰ τὸ Πύθιον, ἐλθεῖν ἢ νῦν ὥρμιστα ». Ὅτι δὲ « τὴν
πομπὴν διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ ἐποίουν μέχρι τοῦ Ἐλευσι-
νίου », λέγει καὶ ὁ Σουΐδας (7).

Κατ' ἄλλας δὲ μαρτυρίας, διὰ τοῦ Διπύλου εἰσελθοῦσα (8),
ἐχώρει ἡ πομπή κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν Ἑρμῶν, ὡς ἐξάγεται
ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Ἀθηναίου (9), ὅτι ἀπόγονός τις Δη-
μητρίου τοῦ Φαληρέως ἔστησε « πρὸς τοῖς Ἑρμαῖς » ἱκρίον
ὕψηλότερον αὐτῶν, ἐν' ἀπ' αὐτοῦ Ἀρισταγόρα, ἡ φίλη του
ιδῆ τὴν παριοῦσαν Παναθηναϊκὴν πομπήν.

Ἐκεῖθεν δ' ἡ ναῦς ἐκομίζετο πρὸς τὸ Ἐλευσίνιον « διὰ
μέσου τοῦ δρόμου (10), ὃς εὐθυτενὴς τε καὶ λεῖος καταβαί-
νων ἄνωθεν, σγίζει τὰς ἐκατέρωθεν αὐτῷ παρατεταμένας
στοάς » (8). Ἡ εὐθεῖα λοιπὸν καὶ εὐρεῖα ὁδός, ἥτις ὡς
Δρόμος ἐχαρακτηρίζετο, ἔφερεν ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν εἰς τὸ

(4) Εὐριπ. Ἑκάβ. 461. — Ἀριστοφ. Ἰππ. 563 καὶ Σχολ. — Πλάτ. Εὐθύφρ. Σ. 6, St. — Πλούτ. Β. Δημητρ. ΙΑ. — Προκλ. εἰς Πλάτ. Τιμ. Σχολ. 1.

(5) Ἰδ. καὶ Ἡλιοδ. Αἰθιοπ. Α, 10. — Ἀριστοφ. Εἰρ. 419 Σχολ.

(6) Θουκ. ΣΤ, 57.

(7) Λ. Πέπλος. — Ἰδ. καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. Ἰππ. 22. 566. — Ἀρχ. Ἐφ. Ἀρ. 2257. Σελ. 1168.

(8) Ἱμέριος, Λόγ. Γ, 12.

(9) Δ. 168.

(10) Ἰδ. καὶ Ἀριστδ. Παναθ. 306. — Ψ Πλούτ. Β. Ἰ. Ῥ. Λυκοῦργ. καὶ Ψήφ. Γ. — T. Liv. XXXI, 24.



Ἐλευσίνιον, καὶ ἦν ἀναμφισβητήτως αὕτη ἐκείνη δι' ἧς συνεβούλευεν ὁ Ξενοφῶν τὴν ἐπιδεικτικὴν διέλασιν τοῦ ἱππικοῦ.

Ἄλλ' ἡ πορεία αὕτη τῆς τε ἱλῆς καὶ τῆς πομπῆς ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν εὐθὺ τοῦ Ἐλευσινίου, καὶ ἡ ταύτης ἐπιστροφή πρὸ τοῦ Πελασγικοῦ καὶ τοῦ Πυθίου, παρέσχον ἀφορμὴν εἰς ἀντιθέτους εἰκασίας. Καὶ τινὲς μὲν τῶν ἐρμηνευτῶν, παραδεχόμενοι τὸ Ἐλευσίνιον πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ, κατὰ Πausanίαν (11), ὑποθέτουσι μέχρις ἐκεῖ ἐλαύνουσαν τὴν ἱλὴν καὶ προβαίνουσαν τὴν πομπήν· ἄλλοι δέ, βεβιασμένην δίδοντες ἐρμηνείαν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Πausανίου, ἵνα πλησιάσωσι τῷ Πυθίῳ τὸ Ἐλευσίνιον, ἔθηκαν τοῦτο εἰς τὸ σπήλαιον τὸ ἐν τῷ ἀνατολικῷ βράχῳ τῆς Ἀκροπόλεως νῦν ὁρώμενον, καὶ ἄλλοι μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Ἰλισσοῦ.

Ὅτι τοῦ Ἱμερίου τὸ « ἄνωθεν » (8) δὲν ἐννοεῖ τὰ ὕψη τὰ πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς ἃ, ἂν ἐκεῖ τὸ Ἐλευσίνιον ἔκειτο, τὸ ἱππικὸν δὲν θὰ προσανέβαινε, ἐστὶ προφανές, καὶ οὐδεὶς δι᾽ ἰσχυρίσθη τὸ ἐναντίον. Δηλοῖ δὲ μόνον τὸ ἐλαφρῶς ἀνάντες τοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἐνταυθαῖα που πρέπει νὰ ἦν τὸ τέρμα τῆς πορείας αὐτῶν, τὸ Ἐλευσίνιον, οὐχὶ δ' ὑπὲρ τὸν Ἰλισσόν, διότι οὐδ' ὑπὲρ αὐτὸν θὰ ἤλαυνον οἱ ἱππεῖς « εἰς τάχος », κατὰ Ξενοφῶντα (3), καθ' ὅσον θὰ ἔπρεπε νὰ διαβῶσιν ἀναγκαίως διὰ γεφύρας, ἧς ἄλλως τε οὐδεμία γίνεται μνεῖα, καὶ πιθανῶς καὶ διὰ πύλης ἀγούσης ἐκτὸς τῶν τειχῶν. Οὐδὲ θὰ ἐμνημόνευον δὲ ὁ Φιλόχωρος καὶ ὁ Σουΐδας ἐπανειλημμένως μόνου τοῦ Κεραμεικοῦ ὡς διαπορευομένου ὑπὸ τῆς πομπῆς, διότι ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀφίχθῃ αὕτη πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ, καὶ δι' ἄλλου δήμου ἢ τμήματος τῆς πόλεως ἔπρεπε νὰ διέλθῃ.

(11) ΙΔ, 1.

Τὸ ὅτι δὲ τὸ Ἑλευσίνιον τοῦτο, τὸ ὡς τέρμα λεγόμενον τῶν ἐκδρομῶν, ἔκειτο ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ, οὐδόλως προσ-
 ροῦει εἰς τὰ τοῦ Πausanίου· διότι μνημονεύσας οὗτος,
 ὑπὲρ τὴν Ἐννεάκρουνον, τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος καὶ Κό-
 ρης (11), ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸν μῦθον τοῦ Τριπτολέ-
 μου μετὰ τινων ἀποσιωπήσεων, καὶ λέγει κατωτέρω (12).
 Πρόσω δὲ ἰέναι με ὠρμημένον τοῦδε τοῦ λόγου, καὶ
 ὁπόσου ἐξήγησιν ἔχει τὸ Ἀθήνησιν ἱερόν, καλούμενον δὲ
 Ἑλευσίνιον, ἐπέσχεν ὄψις ὀνειράτος». Ἄν διὰ τοῦ ὀνόμα-
 τος « Ἑλευσίνιον » ἐνόει τὸ ἐν Ἄγραις ἱερόν, θὰ τὸ ἔλεγεν
 εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς· καὶ ἴσως μάλιστα εἶπε τὸ « Ἀθήνησι »
 κατ' ἀντιδιαστολὴν οὐχὶ τοῦ ἐν Ἑλευσίνι, ἀλλὰ τοῦ ἐν
 Ἄγραις. Εἰκάζω δ' ὅτι, περὶ τῶν Ἑλευσινίων μύθων πραγ-
 ματευόμενος, λέγει ὅτι, ὡς ἀποσιωπᾶ, προκειμένου περὶ
 Τριπτολέμου, τὸν περὶ Διόπης, οὕτω δὲν θέλει νὰ ἐκθέσῃ
 καὶ τὰς λοιπὰς παραδόσεις, τὰς συνδεομένας μετὰ τοῦ ἐν
 τῇ πόλει τῶν Ἀθηναίων Ἑλευσινίου.

Ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως δὲ τοιούτου ἱεροῦ ἐν τῇ πόλει φαί-
 νεται συνηγοροῦν καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ ὁ Θεουκυδίδης διηγεῖ-
 ται (13) περὶ τῶν προσφύγων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τῆς εἰς-
 βολῆς τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτι « οἱ πολλοὶ τὰ τε ἔρημα
 τῆς πόλεως ᾤκησαν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρώα πάντα, πλὴν
 τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἑλευσινίου, καὶ εἴ τι ἄλλο βε-
 βαίως κλειστὸν ἦν ». Κατῴκησαν λοιπὸν πάντα τὰ ὀχυρά,
 τὰ « βεβαίως κλειστά », πλὴν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ
 Ἑλευσινίου, ὅπερ, ἂν ἔκειτο πέραν τοῦ Ἰλισσοῦ ὡς τὸ ὑπὸ
 Πausanίου μνημονευόμενον ἱερόν τῆς Δήμητρος, οὔτε μέ-

(12) ΙΔ, 3.

(13) Β, 17.

ρος τῆς πόλεως θὰ ἦν οὔτε ὀχυρόν, καθ' ὃ μὴ ὄν φρούριον. Ἄλλως τε « ὑπὸ τῇ Ἀκροπόλει » λέγει κείμενον τὸ Ἐλευσίνιον καὶ ὁ Κλήμης (14), καὶ ὁ Ἀρνόβιος (15) « Civitati subjectum ».

Μαρτυρεῖ δ' Ἐλευσινίου ὕπαρξιν ἐν τῇ πόλει καὶ τὸ ὠραῖον ἐλευσινιακὸν ἀνάγλυφον τὸ ἐντετειχισμένον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Γοργοπίκου (16), ὃ οὐδεὶς ὑπῆρχε λόγος ἵνα διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναϊδίου τούτου μετακομισθῇ ἐξ Ἐλευσίνος ἢ καὶ ἐκ τῆς ἀντιπέραν ὄχθης τοῦ Ἰλισσοῦ, ἀλλ' ἐλήφθη βεβαίως ἐκ παρακειμένου τινὸς ἐρειπίου. Κατὰ τὸν γειτνιαζόντα τῷ Γοργοπίκῳ ἅγιον Νικόλαον, τὴν σημερινὴν Μητρόπολιν, εὐρέθη ἐπιγραφή (17) φέρουσα· « Δηοῦς καὶ Κόρης . . . Ἱεροφάντ . . . στῆσαι », καὶ ἑτέρα φέρουσα « Ἐλευσίνιον ὑπὸ τῇ πόλει » (18), ἐν τῷ περιβόλῳ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Κατηφόρη. Ὡστε φαίνεται ὅτι τὸ ἐν τῇ πόλει Ἐλευσίνιον ἦν ἐνταῦθα που, μεταξὺ τῆς Γοργοπίκου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἥτις καὶ ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος οὐχὶ ἀπίθανον νὰ μετωνομάσθῃ(*), βεβαίως δὲ οὐχὶ νοτιώτερον τοῦ πύργου τοῦ Κυβρήστου, οὗ ὀπίσω τὸ ἔδαφος αἶρεται καὶ διατέμνεται καὶ ὑπὸ τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Κλεψύδρας. Πιστευτότερον δ' ὅτι ἐν τούτῳ μᾶλλον ἢ ἐν τῷ ἐν Ἀγραις ἱερῷ τῆς Δήμητρος συνήρχετο ἡ Βουλὴ ἀπὸ τοῦ Βουλευτηρίου, κατὰ νόμον τοῦ Σόλωνος, ἅπαξ τοῦ ἔτους, τῇ ἐπιούσῃ τῶν Ἐλευσινίων (19).

(14) Προτρεπτ. Σελ. 13, Sylb.

(15) Adv. gent. Σελ. 193, Maire.

(16) K. Bötticher, ἐν Philologus, T. XXII.

(17) C. I. 405.

(18) Φιλόστρ. Β, Σελ. 238.

(19) Λυσ. κ. Ἀνδοκ. Δ. — Ἀνδοκ. π. Μυστ. Α. — Rang. Ant. Hell. II, Ἀριθ. 469.

(*) Σημ. Ἐπὶ τοῦ Χάρτου λελανθασμένως ἐσημειώθησαν τὸ Ἐλευσί-



Ἐνταῦθα λοιπὸν κειμένου τοῦ Ἐλευσινίου, φυσική ἐστὶν μέχρις αὐτοῦ κατ' εὐθείαν « ἄφρεσις » τῶν ἵππων ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, καὶ ἡ πανηγυρική πορεία τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων, καὶ οὗτος ἔσται ὁ μνημονευόμενος Δρόμος, ὅστις οὕτως ἔξει ἑκτασὶν δύο σταδίων.

Ἡ δὲ περαιτέρω πορεία τῆς πομπῆς κατὰ Φιλόστρατον (5) οὐδὲν ἔχει τὸ δυσεξήγητον. Τὸ Πελασγικὸν δὲ « παρήμειβεν » ἀφ' οὗ ἐστρέφετο περὶ τὸ Ἐλευσίνιον, ἦν, ὡς εἶδομεν (20), τὸ βόρειον ἢ μᾶλλον βορειοδυτικὸν τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ ὑπερκείμενον τῷ σπηλαίῳ τοῦ Πανός (21). προσέτι καὶ ὑπ' αὐτό τις ἑκτασις ὠχυρωμένη ἢ μή, ἣτις, κατὰ Πausανίαν, ὑπετίθετο ὅτι κατ' ἀρχὰς ὤκειτο ὑπὸ τῶν Πελασγῶν. Τούτου καὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ μνημονεύει ὁ Θουκυδίδης λέγων (13): « Τό τε Πελασγικὸν καλούμενον, τὸ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ὃ καὶ ἐπάρατόν τι ἦν μὴ οἰκεῖν, καὶ τι τοῦ Πυθικοῦ μαντείου ἀκροτελεύτιον τοιόνδε διεκώλυε λέγον ὡς » τὸ Πελασγικὸν ἀργὸν ἄμεινον «· ὁμῶς ὑπὸ τῆς παραχρῆμα ἀνάγκης ἐξωκλήθη ». Καὶ ὁ Πολυδεύκης λέγει περὶ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης (22): « Πάρεδροι παρεφύλαττον μὴ τις ἐντὸς τοῦ Πελασγικοῦ κείρει καὶ κατὰ πλεον ἐξορύττει, καὶ τῷ ἄρχοντι παρεδίδοσαν ».

Ἡ θρησκευτικὴ αὕτη ἀπαγόρευσις εἶχε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὀχυρωματικὸν σκοπὸν, ἵνα μὴ διὰ καλλιεργείας καὶ οἰκοδομῶν εὐπροσβατώτερα γίνωνται τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦν δὲ καὶ ἄλλως τὸ μέρος δυσκαλλιέργητον, καθ' ὃ ὅλως βραχῶδες, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ

νιον καὶ ὁ Ναὸς τῆς Εἰλυθείας νοτιοδυτικώτερον τῆς ἀποδιδομένης αὐτοῖς θέσεως.

(20) Α, Σελ. ια'.

(21) Παυσ. Ἀττ. ΚΗ. 3. 2.—Λουκιαν. δις κανηγ. 9.

(22) Η, 101. — Ἰδ. καὶ Ἐπιγρ. Bullet. d. Corresp. Hellén. IV, 224f.



Λουκιανοῦ (23), καθ' ὃν ὁ Παρῤῥησιάδης, καθήμενος « ἐπ' ἄκρου τοῦ τειχίου » τῆς Ἀκροπόλεως, ρίπτει τὴν ὀρμιάν του εἰς τὸ Πελασγικόν, ὡς « τοὺς λίθους ἀλιεύσειν » διανοούμενος. Εἰς τὸ ἄγκιστρον δ' αὐτοῦ συλλαμβάνεται εἰς φιλόσοφος « λιχνεύων περὶ τὰς πέτρας, ἔνθα λήσειν ἤλπισεν ὑποδεδυκώς ».

Τινές, ιδίως ὁ Welcker (24), ἐξέλαβον τὸ Πελασγικόν ὡς ἰδιαίτερον φρούριον, καὶ ἔθεσαν αὐτὸ εἰς τὴν Πνύκα ἢ ἀλλαχοῦ, ὅπου δυσκόλως θὰ ἔφθανε τοῦ Παρῤῥησιάδου ἡ ὀρμιὰ, δι᾽ ἡττοσύνης ὅτι τὸ τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως ἐκαλεῖτο Πελαργικόν. Ἀρύονται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους (25), ὅστις προφανέστατα μετεποίησε παίζων τὸ ὄνομα πρὸς χρῆσιν τῶν Ὀρνίθων του. Ἡ δὲ καὶ παρὰ τισι τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων (26) χρῆσις τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τοῦτο τὸ σχῆμα ὀφείλεται βεβαίως εἰς παρεξήγησιν σχολιαστῶν, γραμματικῶν ἢ ἀντιγραφῶν, εἴτε καὶ συγγραφέων, ὡς σπουδαίαν καὶ αὐτῶν ἐκλαβόντων τοῦ Ἀριστοφάνους τὴν ἀστείότητα.

Ἐκ τοῦ Ἐλευσινίου λοιπὸν προελθοῦσα ἡ πομπή, διήρχετο ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν πρὸ τοῦ Πελασγικοῦ· ἀλλ' ἐκπληξιν καὶ σύγχυσιν ἰδεῶν ἐπέφερε τὸ ὅτι μετὰ ταῦτα λέγει αὐτὴν ὁ Φιλόστρατος « κομιζομένην παρὰ τὸ Πύθιον ».

Τὴν ἐξήγησιν νομίζω ἀπλῆν. Τοῦ Φιλοστράτου τὸ Πύθιον ἐστὶν οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ σπήλαιον τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ παρὰ τὸ τοῦ Πανός, καὶ οὐδόλως τὸ κατὰ τὴν ὄχθην, ἢ

(23) Ἀλίου. Τ. Γ. Σελ. 166. Ἔκδ. 2 Γερ.

(24) Die Pnyx. Abhand. d. Acad. zu Berlin, 1852. Σελ. 312.

(25) Ὀρν. 832.

(26) Σχολ. Ἀριστοφ. Αὐτόθ. — Ἀριστοτ. ἐν Σχολ. Ἀριστοφ. Λυσ. 1153. — Καλλίμ. Ἀποσπ. 253. — Φώτ. Λεξ. Ῥητ. 299. — Ἐτυμ. Μ. 659, 12.

ἄλλον ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Ἰλισσοῦ « ἄγχλμα » ἢ « ἱερὸν » τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος (27). Τὰ ἐπίθετα τῶν Θεῶν, ὅταν ᾖσαν γενικά, ὡς τὸ τοῦ Πυθίου διὰ τὸν Ἀπόλλωνα, δὲν ἔχον ἀναγκαίως τοπικὸν χαρακτῆρα. Οὕτως ὁ Ζεὺς ἐλέγετο Σωτήρ καὶ ἐν τῇ Ἀγορᾷ, καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, καὶ ἐν Πειραιεῖ, Βουλαῖος, οὐ μόνον ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἣτις εὑρέθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν (28). Περὶ δὲ τοῦ Πυθίου ῥητῶς μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ Ἀρποκρατίων (29), καὶ προσαποδεικνύει καὶ ἐπιγραφή (30) φέρουσα τὸ ἐπίθετον τοῦτο, καὶ εὑρεθεῖσα, κατὰ Πιττάκην (31), παρὰ τὸν Πύργον τοῦ Κυβρήστου. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει (32) ἐν τῷ Πυθίῳ « καλὸν ἀνάθημα Ἀριστοκράτους τοῦ Σκελίου », τοῦ φίλου τοῦ Ἀλκιδιάδου, ἐνὸς τῶν καταδικασθέντων ναυάρχων μετὰ τὴν ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχίαν. Ἐπιγραφή δ' εὑρεθεῖσα παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς φαίνεται ὅτι ἦν τὸ βᾶθρον τούτου τοῦ ἀναθήματος. Καὶ ὅτε μὲν αὐτὸς ἐξέδωκα τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην (33), ἐνόμιζον αὐτὴν κατέχουσιν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς θέσιν· ἀλλ' ὁ Πιττάκης πληροφορεῖ (34) ὅτι μετετέθη ἐκεῖ ἐξ ἐλαιοτριβείου παρακειμένου, εἰς ὃ ἐχρησίμευεν εἰς κρηπίδα τῆς μηχανῆς, καὶ πολὺ πιθανώτερον ἐστὶν ὅτι κατεκυλίσθη ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ ὅτι ἀνεβιδάσθη καὶ μετεκομίσθη ὁ μέγας λίθινος ὄγκος ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἰλισσόν.

(27) Ἀνωτ. Α, η, Σελ. 95.

(28) Ἀρχ. Ἐφ. Ἔτ. 1860, Ἀρ. 3810.

(29) Λ. Πατρῶος Ἀπόλλων.

(30) Bœckh, C. I. Ἀρ. 465. — Rang. Ant. Hell. II, 1040.

(31) Ἀρχ. Ἐφ. 3772. Σελ. 1439. — Ἐπιγρ. τ. πλ. ἀνέκδ. 1860. Ἀρ. 75. Σελ. 30.

(32) Ἐν Γοργ.

(33) Rang. Ant. Hell. I, Ἀρ. 341.

(34) Ἀρχ. Ἐφ. Ἀρ. 1123.



Οὕτω λοιπόν, μετὰ τὸ Πελασγικὸν βαίνει ἡ πομπὴ ὑπὸ τὸ σπήλαιον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔχον ἴσως ὑπ' αὐτὸ καὶ ἱερὸν τέμενος, καὶ ἐλθοῦσα ἐνκποτίθησι τὴν ναῦν « ἣ νῦν ὠρμίζεται », ἥτοι ὑπὸ τὸν Ἀρειὸν Πάγον, κατὰ Παυσανίαν (35), ὅπου, λαβοῦσα τὸν πέπλον, φέρει αὐτὸν ἄνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

γ.

Μελίτη.

Ὅτι ἡ Μελίτη, μετὰ τοῦ μέρος αὐτῆς ἀποτελοῦντος Κολωνοῦ, ἔκειτο ὑψηλότερον τῆς Ἀγορᾶς, φαίνεται μαρτυροῦν τὸ ἄνωτέρω (B, α. Σελ. 114) μνημονευθὲν σχόλιον εἰς Ἀριστοφάνην (1), καὶ προσέτι ἐξάγεται ἐκ χωρίου τοῦ Δημοσθένους (2), καθ' ὃ ἐκ τοῦ Λεωκορίου παρῆλθέ τις εἰς τὴν Μελίτην « ἄνω ». Ἐκεῖτο δὲ τὸ Λεωκόριον ἐν τῷ ἔσω Κεραμεικῷ, καί, κατὰ τὸ ἄνωτέρω χωρίον, ἐν τῇ Ἀγορᾷ, καὶ παρ' αὐτῷ διηυθετοῦντο διάφορα τῆς Παναθηναϊκῆς πομπῆς (3)* ὥστε πιθανῶς μεταξὺ τοῦ Διπύλου, οὗ ἔξωθεν αὕτη παρεσκευάζετο καὶ δι' οὗ διήλαυνε, καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου παρ' ᾧ ἦν ἡ ναῦς προσωρμισμένη, ἴσως περίπου κατὰ τὸν ἅγιον Φίλιππον. Ὅτι δ' ἡ Μελίτη ἦν τῆς Ἀγορᾶς πλησίον, λέγει ῥητῶς ὁ Πλάτων ἐν τούτοις (4): « Ἄρτι γὰρ ἐνθένδε (ἐξ Ἀγορᾶς) οἴχεται (Ἀντιφῶν). Οἴκει δὲ ἐγ-

(35) ΚΘ, 1.

(1) Ὅρν. 997.

(2) Εἰς Κόν. 1258, R.

(3) Θουκ. Α, 20. ΣΤ, 57. — Ἰδ. καὶ Στράβ. Σ. 396 — Αἰλιαν. Π. Ἰ. IB, 28. — Ἀριστείδ. Παναθην. Τ. Α Σελ. 206. — Cic. de nat. D. III, 19. — Λιβάν. 27. — Ἀλκίφρ. Γ, 5, 1. — Θεοφίλ. Ἐπιστ. 12. — Ἀρποκρ.

(4) Παρμεν. 126*



γίς, ἐν Μελίτῃ ». Κατὰ δὲ τὸ ῥηθὲν σχόλιον, περιελάμβανε καὶ τὴν Πνύκα.

Μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἀρχαιοδιφῶν ἡμρισθήτησάν τινες τὴν ταυτότητα τῆς θέσεως τῆς Πνυκός. Πρὸ πάντων δ' ὁ φηρὸς καθηγητῆς καὶ συγγραφεὺς Βέλκερ (5) διίσχυρίσθη ὅτι ὁπότεως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο γνωστὸς λόφος ἦν τὸ Πελασγικόν, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ βῆμα ὁ βωμὸς τοῦ Ὑψίστου Διός. Τὴν δὲ τῆς Πνυκός ἐπωνυμίαν ὑπελάμβανεν ὅτι ἀπέδωκε πρῶτος εἰς τὸ χωρίον ὁ Chandler, ἐν ᾧ, κατ' ἀρχαίαν ἀνάμνησιν πάντως, καὶ ὁ κοινὸς τῶν Ἀθηναίων λαὸς ἐκάλει αὐτὸ πάντοτε « Σκάλαν τοῦ Δημοσθένους ».

Διὰ μακρῶν ἀλλαγῶν (6) τοὺς λόγους ἐκθεῖς τοὺς ἀποδεικνύοντας τῆς γνώμης ταύτης τὸ ἀνυπόστατον, παραπέμπω ἐκεῖ, ἀρκούμενος ἐνταῦθα εἰς τῶν κυριωτέρων τὴν ἀνακεφαλαίωσιν.

Ὁ πρῶτος ἐστὶν ὅτι ἡ Πνύξ ἦν πετρώδης θέσις καὶ ὑψηλή, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἐκφράσεις· « ἀναβαίνειν εἰς ἐκκλησίαν », « ὁ δῆμος ἄνω καθῆστο » (7), « ἀπὸ τῶν πετρῶν ἄνωθεν » (8). Εἰς ἐκκλησίας δὲ προωρισμένη τοῦ δήμου, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἔκτασιν ἱκανὴν ἵνα περιλαμβάνῃ αὐτάς. Κατὰ διαφόρους δὲ συγγραφεῖς ἔκειτο παρὰ τῇ Ἀκροπόλει (9), καὶ παρὰ τῷ Μουσείῳ ἢ λόφῳ τοῦ Φιλοπάππου (10), καὶ ἀπέβλεπεν ἐνταυτῷ πρὸς τὰ Προπύλαια (11), τὸν Ἀ-

(5) Welcker, Der Festaltar des höchsten Zeus. Act. d. Acad. d. Wissensch. v. Berlin, 1852. Σελ. 267-339.

(6) Rang. Ant. Hell. Ἀρ. 889, Σελ. 579-586.

(7) Δημοσθ.

(8) Ἀριστοφ. Ἰππ. 312. — Ἰδ. καὶ Σχόλ. εἰς Αἰσχιν. κ. Τιμάρχ. 81.

(9) Πολυδ. Η, 10.

(10) Πλούτ. Β. Θησ. ΚΖ.

(11) Ἀρποκρ. λ. Προπύλαια ταῦτα. — Αἰσχίν. Περικλ. Σελ. 253.



ρειον Πάγον (12) καὶ τὴν θάλασσαν (13). Ἀλλὰ θεσις, τὰς ιδιότητας ταύτας πάσας συνδέουσα, οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει περὶ τὰς Ἀθήνας, πλὴν τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Πνυκός.

Πλὴν τούτου, ἐπὶ τοῦ λόφου εὐρέθη, πλησίον ὁπῆς ἐν ἧ ἄλλοτε ἦν ἐμπεπηγμένη, πλάξ φέρουσα ἀρχαίκοις γράμμασι τὴν ἐπιγραφὴν(6): « Ὅρος Πυκνός », ἥτοι Πνυκός(14), καὶ διατηρεῖται ἡ πλάξ ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηναίων, καθηλωμένη εἰς πώριον λίθον, οὗ τὸ ἕτερον ἡμισυ σώζεται ἔτι ὁρατὸν ἐντὸς τῆς ὁπῆς (15).

Τοῦ δὲ Κ. Βελκέρου οἱ κυριώτεροι λόγοι εἰσὶ:

α'. Ὅτι ἐπὶ τοῦ καθέτου βράχου, παρὰ τὸ βῆμα, ὁ Λ. Ἀβερδὴν εἶχεν εὖρει τὰς ἔτι σωζομένας μικρὰς νύμφας, καὶ κατὰ γῆς ἐξ αὐτῶν καταπεσόντα μαρμάρινα ἀναθηματικά πινάκια χρόνων Ῥωμαϊκῶν, ἐπιγεγραμμένα εἰς « Δία Ὑψιστον » (16).

Ἀλλὰ γνωστὸν ὅτι αἱ πολιτικαὶ συνελεύσεις ἐν Ἀθήναις προστάτην εἶχον τὸν Δία, οὗ ἄγαλμα ἦν ἰδρυμένον πρὸ τοῦ Βουλευτηρίου, καὶ θυσία ἐτελεῖτο αὐτῷ, *Βουλαίῳ* ἐπικαλουμένῳ, ἐν ἀρχῇ(17), *Σωτῆρι* δ' ἐν τέλει τοῦ ἔτους(18). Ὑπῆρχε δὲ καὶ Ἀγοραῖος Ζεὺς (19), ἰδρυμένος « ἐν τῇ

(12) Λουκ. Δίς κατηγ. 9.

(13) Ἀριστοφ. Ἰππ. 812. — Πλούτ. Β. Θεμιστοκλ. 1Θ.

(14) Στέφ. Βυζ. λ. Πνύξ. — Θουκ. Η, 97. — Δημοσθ. Σελ. 244. — Ἀθην. Ε, Σελ. 215. — Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 276, 8, 1. Κ. Κτησ. 390, 34 ἐν τισι τῶν χειρογρ.

(15) Ἀρχ. Ἐφ. Ἀρ. 1290.

(16) Bæekh. C. I. Ἀρ. 435-506.

(17) Ἰσαῖος κ. Χορευτ. 13. — Δημοσθ. κ. Μειδ. 32. Π. Πρπρσδ. — Οὐλπ. αὐτ. — Σουίδ. λ. Εἰσιτήρια.

(18) Πλούτ. Β. Δημοσθ. ΚΖ. — Rang. Ant. Hell. II, Ἀρ. 793. 794.

(19) Ἀριστοφ. Ἰππ. 410. 500. — Αἰσχύλ. Εὐμ. 918. — Εὐριπ. Ἡρακλ. 70. — Bekk. An. gr. Σελ. 338.



Ἀγορᾶ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ » (20). Ὅτε λοιπὸν ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῆς Ἀγορᾶς μετετέθη εἰς τὴν Πνύκα, ιδρύθη καὶ ὁ Ἀγοραῖος οὗτος Ζεὺς ἐκεῖ, ὡς ἦν ἐπόμενον (21), καὶ αὐτῷ ὑπετείνοντο αἱ εὐχαὶ καὶ ἄραι κατὰ τὰς ἀρχαίας ἐκάστης συνεδριάσεως (22). τὸ δ' ἄγαλμα αὐτοῦ ἐστήθη εἰς τὴν νύμην τὴν ἀνατολικῶς τοῦ βήματος λελαξευμένην, ἐν ᾧ, ἂν βῆμα ἦν βωμός, θά ἴστατο ἐμπρὸς τοῦ ἀγάλματος καὶ οὐχὶ παραπλεύρως αὐτῷ. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ὁ δῆμος, ἀναπαυτικώτερον εὐρίσκων νὰ συνέρχηται εἰς τὸ Θέατρον καὶ εἰς τὰς στοάς, παρημέλησε βαθμηδὸν τὴν Πνύκα, καὶ εἰς αὐτὴν συνήρχετο μόνον ὅταν εἶχε στρατηγὸν νὰ ἐκλέξῃ (23), τότε τὸ ἔρημον μεῖναν ἄγαλμα ἐγένετο τόσῳ σεβαστότερον, καὶ φυσικὸν ἦν, ἀντὶ τοῦ μὴ πλέον εἰς αὐτὸ ἐφαρμοζομένου ἐπιθέτου τοῦ Βουλαίου ἢ Ἀγοραίου, νὰ ἐπικρατήσῃ ἄλλο γενικώτερον, καὶ δὴ τὸ γενικώτατον καὶ ἀνώτατον πάντων, τὸ τοῦ Διὸς Ὑψίστου, τὸ ἄλλως τε ἀποδιδόμενον τῷ Θεῷ καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει (24), συγχρόνως μετὰ τῶν τοῦ Ὑπάτου (25), Σωτῆρος (26), καὶ Πολιέως (27). Εἰς τὸν ἀνατολικὸν πρόποδα ἐνὸς τῶν ὑπὸ τὴν Πνύκα λόφων, παρὰ τὴν ὁδόν, ἀναγινώσκεται ἀρχαίαις γράμμασιν ἐν τῷ βράχῳ κεχραγμένη ἡ ἐπιγραφή « Ὅρος Διός », διότι φυσικὸν ἦν, ἂν ἐπὶ κορυφῆς ἴστατο ὁ Ζεὺς, εἴτε Βουλαῖος, εἴτε Ἀγοραῖος, αὐτοῦ ἱερός νὰ ἐθεωρεῖτο ὁ λόφος, καὶ ἡ

(20) Σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Ἰππ. 410.

(21) Πλούτ. Β. Σόλ. Α. — Ἀρποκρ. λ. Πάνδημος.

(22) Δείναρχ. κ. Ἀρισταγ.

(23) Ἡσίοχ. λ. Πνύξ.

(24) Rang. Ant. Hell. II, 2362.

(25) Πaus. Ἀττ. ΚΣΤ, 6.

(26) Ἀριστοφ. Πλούτ. 1193. — Λεωκρ. κ. Λυκ. Σελ. 1482.

(27) Πaus. Ἀττ. ΚΔ, 4, ΚΗ, 11.



αὐτῷ ἀφιερωμένη εὐρεία περιοχὴ μέχρι τοῦ σημείου τούτου νὰ ἐξετείνεται βορειανατολικῶς.

Ὁ δὲ λόγος δι' ὃν ὁ Βέλκερ ἠσπάσθη τὴν ὑπὸ τοῦ Οὐλερίχου τὸ πρῶτον προταθεῖσαν γνώμην (28), ὅτι ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς Πνυκὸς ἦν τὸ Πελασγικόν, ἐστὶν ὁ κυκλωτερῆς καὶ δῆθεν κυκλώπιος ἢ Πελασγικὸς τοῖχος, ὁ τὸ βῆμα πρὸς βορρᾶν περιβάλλων. Ἀλλ' οὗτος πᾶν ἄλλο ἐστὶν ἢ Πελασγικὸς τὸν ῥυθμόν· ἀνήκει δ' εἰς πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων τειχοδομίαν, ἐντελῶς ὅμοιος ὢν πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἰκοδομηθὲν καὶ κατὰ μέρος σωζόμενον τεῖχος τῆς Δεκελίας, ἥτοι ὀλίγας καὶ κατ' ἐξαίρεσιν ἔχων τὰς γραμμὰς τῆς λιθοδομίας τὰς ἀπὸ τῆς καθέτου ἢ τῆς ὀριζοντίου ἀποκλινούσας. Τὸ δὲ μέγεθος τῶν λίθων, τῶν πλείστων δεκαποδιαίων, ἐστὶν εὐεξήγητον· διότι ἐπιτοπίως λατομηθέντες, εἶχον ὀλίγα μόνον βήματα περαιτέρω νὰ κυλισθῶσι πρὸς οἰκοδόμησιν.

Ἐπὶ Κλεισθένους, ὅτε εἰκάζεται ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου μετετέθη ἐκ τῆς Ἀγορᾶς εἰς τὴν Πνύκα, ἐλαξεύθη εἰς ταύτης τὴν κορυφὴν εἰς βράχος εἰς βῆμα, ὁ καὶ νῦν κατὰ μέρος σωζόμενος. Ἀλλ' ὅτε, μετὰ τὰ Μηδικά, περιτείχισε τὴν πόλιν ὁ Θεμιστοκλῆς (29), κατήγαγεν οὗτος, ὡς δεικνύουσι τὰ σωζόμενα ἔχνη, τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς τεῖχος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου, καί, διὰ λόγους ὀχυρωματικούς, ἠναγκάσθη νὰ διαβιβάσῃ αὐτὸ ἐπὶ τῆς ῥάχιος τῆς Πνυκὸς, ἔνθα πολλὰ λείψανα αὐτοῦ σώζονται, καὶ ἀκριβῶς ὀπίσω τοῦ ἀρχαίου βήματος. Ἀλλ' ἐξιλεῶν τὸν δῆμον, καὶ ἵνα μὴ στερήσῃ αὐτὸν τοῦ συνήθους χώρου τῶν συνελεύσεων, παρεσκεύασεν ἕτερον ὀλίγον

(28) Ulrichs, Reise, II, 209.

(29) Πλούτ. Β. Θεμιστ. ΙΘ.

κατωτέρω, πρὸς βορρᾶν τοῦ διχοτομηθέντος, διὰ προχώ-
ματος τὴν ἀνώμαλον ἐπιπεδώσας κλιτύν, καὶ τὸ χῶμα
στηρίξας διὰ τοῦ ἡμικυκλικοῦ κρηπιδώματος, εὐρύνας δὲ
προσέτι τὸν χῶρον τῶν συνελεύσεων δι' ἀποκοπῆς τῶν βρά-
χων, καὶ χρῆσιν αὐτῶν ποιησάμενος εἰς οἰκοδομὴν τῆς κρη-
πίδος. Ἐνα ὁμῶς τῶν βράχων τούτων διετήρησεν ἄτμη-
τον, καὶ κατελάξευσεν αὐτὸν εἰς κυβικὸν βῆμα, πολὺ μεῖ-
ζον καὶ ἐπιφανέστερον τοῦ ἀρχαίου, ἀλλὰ « κατὰ τὴν πα-
λαιὰν ἀπλότητα, οὐκ ἐς Θεάτρου πολυπραγμοσύνην » (30),
μετὰ τῶν ἀναγκαίων βαθμίδων πρὸς ἀνάβασιν καὶ κατάβα-
σιν τῶν ἀγορευόντων. Ἐκαλεῖτο δὲ φερωνύμως *λίθος* (31)
τὸ βῆμα τοῦτο. Ἐχον δ' ἀκροατήριον πρὸς βορρᾶν, καὶ
κείμενον αὐτὸ ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος, ἣν ἀπεστραμμένον
ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ δὲν εἶχεν ἄποψιν εἰς αὐτήν, ἐν ᾧ
τὸ ἀρχαῖον, ἰδρυμένον ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ἔβλεπε τοὺς λιμέ-
νας πρὶν ἢ ὀπίσω αὐτοῦ διέλθῃ τῆς πόλεως ὁ περίβολος.
Ἐντεῦθεν βεβαίως προέκυψεν ἡ ἐσφαλμένη δόξα, ἣν ὁ
Πλούταρχος διηγεῖται (32), ὅτι δῆθεν οἱ Τριάκοντα ἀπέ-
στρεψαν τὸ βῆμα ἀπὸ τῆς θαλάσσης, πιστεύοντες ὅτι ἡ θεὰ
αὐτῆς ἐξῆρε τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ εἰς δημοκρατίαν.

Τοῦ τειχισμοῦ δ' ἐκείνου τοῦ Θεμιστοκλέους πιθανῶς
λείψανον ἦν καὶ τὸ ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων μνη-
μονευόμενον « τεῖχος τὸ ἐν τῇ Πνυκί » (33), ὃ τινες τῶν
νεωτέρων ἐρμηνευτῶν ἐξέλαβον ὡς ἀνεγερθὲν δῆθεν ἵνα
παρέχῃ σκιὰν τοῖς ἐκκλησιαζομένοις, συμπεράναντες τοῦτο
ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Χορὸς ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις τοῦ Ἀριστο-

(30) Πολυδ. Η, 132.

(31) Ἀριστοφ. Εἰρ. 682. Σχολ. — Bekk. An. gr. 277, 28.

(32) Β. Θεμιστ. ΙΘ.

(33) Φιλόχωρ· ἐν Σουίδ. λ. Μέτων,



φάνους (34) λέγει πρὸς τὰς γυναῖκας ὅτε πλησιάζωσιν εἰς τὴν Πνύκα, καὶ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς αὐτήν, νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν σκιάν « πρὸς τὸ τειχίον ». Ἀλλὰ τοῦτο καὶ δι' οἷον δήποτε τειχίον τῶν πέριξ οἰκιῶν δύναται νὰ ἐννοηθῇ. Ἡ ὕπαρξις οἰκιῶν ἐν τῇ Πνυκί συνάδει πρὸς τῶν συγγραφέων τὰς μαρτυρίας (35). Ἀλλὰ τὸ κατοικούμενον μέρος ἦν βεβαίως τὸ μὴ χρησιμεῦον εἰς τὰς συνεδριάσεις. Καὶ τῷ ὄντι, πρὸς τὰ νότια τοῦ λόφου καὶ τὰ ὀπίσω τοῦ βήματος καὶ τοῦ τείχους, πᾶσα ἡ ἑκτασις ἐστὶν ἔτι πλήρης τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευομένων *λάκκων* καὶ *πιθακνίων*, καὶ *θεμελίων* οἰκῶν ἐν τοῖς βράχοις λελαξευμένων, διότι βραχῶδες ἐστὶν ἐκεῖ πᾶν τὸ ἔδαφος.

Εἰς τὰς προταθείσας εἰκασίας ὅτι αὗται ἦσαν οἰκήσεις ἀρχαίων Πελασγῶν, ἐξ Ἀσίας ἐλθόντων, καὶ εἰς τὴν θέσιν ταύτην οἰκησάντων ὡς πλησιεστέραν καὶ κατόψιον τῆς θαλάσσης, ἀντίκειται ἡ ὑπὸ συγγραφέων μαρτυρουμένη παράδοσις ὅτι οἱ Πελασγοὶ ὤκουν ὑπὸ τὸν Ὑμητόν (36), καὶ ἀπλουστέρα μοὶ φαίνεται ἡ ἐξήγησις, ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ ἐνταῦθα παρὰ τὴν πόλιν καὶ μεταξὺ τῶν Μακρῶν τειχῶν κατῴκουν πολλαὶ οἰκογένειαι, καὶ μάλιστα αὐτῶν τῶν τὰ τεῖχῃ φρουρούντων· μετὰ ταῦτα δέ, ὅτε ἡ ἀνάγκη ἐξέλιπεν, ἢ καθ' ὅσον ὁ πληθυσμὸς ἤλαττοῦτο, ἐγκατέλιπον τὴν δύσβατον καὶ ἀπόκεντρον θέσιν, συμπυκνούμεναι μᾶλλον περὶ τὴν ἀγοράν.

Ἐν ταύτῃ τῇ θέσει κειμένη ἡ Πνύξ, περιελαμβάνετο ἐντὸς τῆς Μελίτης, ἣτις ἐξετείνετο καὶ ἀνατολικώτερον, καὶ

(34) Στ. 496.

(35) Ἀριστοφ. Αὐτ. 491. 243. — Ἰππ. 792. — Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 81.

(36) Ἡρόδ. ΣΤ, 137.

ἐπὶ τοῦ Κολωνοῦ καὶ τοῦ Εὐρυσακείου (37), ἄρα βεβαίως χωροῦσα καὶ ὑπὲρ τὸν Ἄρειον Πάγον.

Τὸν λόφον τοῦ Θησείου ὁμως δὲν φαίνεται ὅτι ἡ Με-
λίτη περιέκλειε πλέον, διότι παρ' αὐτὸ εὐρέθῃ ἐπιγραφή (38)
ἀκφέρουσα τὴν Ἀγορὰν καὶ τὸν δῆμον τῶν Σκαμβονιδῶν,
ὅστις ἦν ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει (39). Ἐστὶ δὲ τούτου καὶ ὁδὸς
γνωστὴ, Μύρμηκος ἀτραπὸς καλουμένη, κατὰ τὸν ἥρωα
Μύρμηκα (40), χωροῦσα ἴσως παρὰ τὸ τεῖχος μέχρι τοῦ
Διπύλου, ἂν οὕτω δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐπιγραφή τις (41)
φέρουσα· « Θριασίη πρὸς τῷ Μύρμηκι ».

Περιεῖχε δὲ καὶ διάφορα ἱερὰ καὶ μνημεῖα ἡ Μελίτη,
ὧν ἡ θέσις ἀκριβέστερον δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐκ
γνωστῶν διδομένων.

Ἐν τῶν ἐπιφανεστάτων ἦν τὸ τοῦ Ἀλεξικάκου ἢ καὶ
Μαστιγίου καὶ Μήλωνος λεγομένου Ἡρακλέους (42), οὗ
τὸ ἄγαλμα, ποιηθὲν ὑπ' Ἀγελάδα, τοῦ διδασκάλου τοῦ
Φειδίου, ἀφιερώθη πολὺ μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸν μέγαν λοι-
μὸν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (43). Ἐν τῷ ναῷ
τούτῳ ἐτελοῦντο τὰ μικρὰ μυστήρια· ὥστε πιθανώτατα
ἐγειτνίαζε τῷ παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ὑπὸ τοῦ Πausa-
νίου μνημονευομένῳ (44) τῆς Δήμητρος, ἐν ᾧ ἐμυήθη ὁ
Ἡρακλῆς.

Ἐν Μελίτῃ ἦν καὶ τὸ Μελανίππειον, ἱερὸν τοῦ υἱοῦ

(37) Ἰδ. Ἀνωτ. Β, α, Σελ. 113.

(38) Bæckh, C. I. 70.

(39) Rang. Ant. Hell. I, Ἀρ. 56. 57. Σελ. 63.

(40) Ἡσύχ. — Φώτ.

(41) Ἀρχ. Ἐφ. Φυλλάδ. ΙΔ, Ἀρ. 415.

(42) Σχολ. Ἀριστοφ. Βάτρ. 501. — Ἡσύχ. — Ζηνόδ. Ε, 22. — Ττέττ. Χιλ.
H, 192. — Σουίδ. λ. Γελάδας.

(43) Ἰδ. Ρογκ. Ἰστ. ἀρχ. Καλλιτ. Τόμ. Α, Σελ. 135.

(44) Ἀνωτ. Α, α, Σελ. 42.



τοῦ Θησέως (45), ὁ δὲ Λουκιανὸς λέγει (46) κείμενον « μι-
κρὸν ὑπὲρ τὴν Ποικίλην ».

Ἐν αὐτῇ ἔκειτο καὶ ὁ *Μελιτέων* οἶκος, ἐν ᾧ ἐγυμνά-
ζοντο οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται (47), ἢ ἡθοποιοί.

Κατῳκουν δ' ἐν *Μελίτῃ* καὶ ὁ *Φωκίων* (48), καὶ ὁ *Θεμι-
στοκλῆς*, οὗ ἡ οἰκία ἦν « οὗ νῦν τὰ σώματα τῶν θανατου-
μένων οἱ δῆμιοι προβάλλουσι, καὶ τὰ ἱμάτια καὶ τοὺς βρό-
χους τῶν ἀπαγχομένων καὶ καθαιρεθέντων ἐκφέρουσι » (48),
βεβαίως παρὰ τὸ βάραθρον, « χάσμα φρεατῶδες καὶ σκο-
τεινόν » (50), « εἰς ὃ τοὺς ἐπὶ θανάτῳ καταγνωσθέντας ἐνέ-
βαλλον » (51). Καὶ ἄλλοτε μὲν ἔκειτο τοῦτο ὅπου μετὰ
ταῦτα τὸ *Μητρῶν* ᾠκοδομήθη· εἴτα δ' ἐκεῖ συγχωσθέν (52),
μετετέθη εἰς τὸν δῆμον *Κειριαδῶν*, οὗ διατηρεῖται μὲν τὸ
ὄνομα ἐν ἐπιγραφαῖς, ἀλλ' ὑπ' οὐδενὸς μαρτυρεῖται ἡ θέσις.

Ἦν δὲ τὸ βάραθρον κατὰ τὴν ἐκ *Πειραιῶς* ὁδόν, μετὰ τὸ
βόρειον μακρὸν τεῖχος, καὶ πιθανῶς κατὰ τοὺς σπηλαιώδεις
κρημνοὺς τῶν δυτικῶν ὑπορειῶν τῆς *Πνυχός* καὶ τοῦ Ἀστε-
ροσκοπείου. Ἐκεῖ που ἦν καὶ ἡ οἰκία τοῦ *Θεμιστοκλέους*, καὶ
ὁ ναὸς ὃν αὐτὸς ἐκεῖ ἀνήγειρε τῇ Ἀρτέμιδι, ἀποκαλέσας αὐ-
τὴν Ἀριστοβούλῃν, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι συνεβούλευσε τοῖς
Ἀθηναίοις νὰ ναυμαχήσωσι κατὰ τὴν *Σαλαμῖνα* (53).

Ὑπῆρχε δέ, φαίνεται, καὶ Ἀγορὰ ἐν *Μελίτῃ*, ἂν ὁρθῇ

(45) Ἀρποκρ. — Ἰδ. καὶ Πλούτ. Β. Θησ. Η.

(46) Ναυ. 13.

(47) Ἡσύχ.

(48) Πλούτ. Β. Φωκ. ΙΗ.

(49) Πλούτ. Β. Θεμιστ. ΚΒ.

(50) Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 431.

(51) Bekk. Anecd. gr. I, 219, 11.

(52) Φώτ. — Σουίδ. Μητραγύρτης.

(53) Πλούτ. π. Κακοηθ. Ἡροδότ.



ἡ ἀνάγνωσις « Ὁρο(ς ἀγο)ρᾶς Μελ(ι)τ(έ)ων », ἐπιγραφῆς(54) ἐρεθείσης εἰς τὰ θεμέλια τοῦ περιβόλου τοῦ Ὀθωμανικοῦ ἀκροταφείου, ὃ ἦν ἄλλοτε μεταξὺ Ἀκροπόλεως καὶ Ἀρείου Πάγου(55), εἰς θέσιν μέχρις ἧς ἐκλαμβάνομεν τὴν Μελίτην ἐκτεινομένην.

Μελιτίδες πύλαι δ' ἐλέγετο μία τῶν πυλῶν τῆς πόλεως(56), καὶ ἠνοίγετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἣτις Κοίλη ἐκαλεῖτο, καὶ ἐφ' ἧς, ἐκτὸς τῶν πυλῶν, ἔκειντο ὁ τάφος τοῦ Θουκυδίδου(57) καὶ τὰ μνήματα τοῦ ἐν Μελίτῃ οἰκοῦντος(58) συγγενοῦς αὐτῷ Κίμωνος(59). Ἦν δὲ πιθανώτατα ἡ Κοίλη, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς εἰκάσαι, ἡ μεταξὺ τοῦ Μουσειοῦ καὶ τῆς Πνυκὸς στενωπός, καὶ αἱ Μελιτίδες πύλαι πρέπει νὰ ἠνοίγοντο περὶ Ἁγίον Δημήτριον τὸν Βομβαρδάρην, καὶ ἴσως τὰ Κιμώνια μνήματα ἦσαν ὁ διπλοῦς, ἐκτὸς τῶν πυλῶν κείμενος καὶ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένος τάφος, ὅστις ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις θὰ μετεγράφη εἰς τινὰ Ζώσιμον, κατὰ τὸ ἐπ' αὐτῶν ἀναγινωσκόμενον ὄνομα. Εἰς τὸν ὀρισμὸν τῆς θέσεως ταύτης ἀντιβαίνει χωρίον τοῦ Αἰλιανοῦ(60), καθ' ὃ ὁ Μιλτιάδης ἔθαψεν ἐν τῷ Κεραιικῷ τρεῖς ἵππους Ὀλυμπιονίκας, οἵτινες, καθ' Ἡρόδοτον(59), ἐτάφησαν ἀπέναντι τοῦ τάφου τοῦ Κίμωνος, « πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς διὰ Κοίλης καλουμένης ὁδοῦ ». Ἀλλά, καὶ ἂν μεταξὺ τῆς Μελίτης, εἰς ἣν ἀπέληγεν ἡ

(54) Rang. Ant. Hell. II, 'Αρ. 891.

(55) 'Αρχ. 'Εφ. 2750.

(56) Μαρκελ. Βί. Θουκυδ. 17.

(57) Αὐτ. 32. 55. — Πaus. ΚΓ, 9. — Πλούταρχ. Β. Κίμ. Δ. — Βιογρ. Θουκυδ. 1 - 10.

(58) Δίδυμ. παρ' Αἰλιαν. 'Αριστ. ἐν ὑποθ. Κίμ. — Ἰδ. καὶ Πλάτ. Πολ. 439c. — Πολυδ. Θ, 10. — Ἀνών. βιογρ. Σεκχούνδου Φιλολογ. XVII, 152.

(59) Ἡρόδ. ΣΤ, 103. — Μαρκελλ. 17. — Πλούτ. Β. Κίμ. Δ.

(60) Π. Ζ. Ἰστ. IB, 40.



Κοίλη καὶ τοῦ Κεραμικοῦ, εἰς ὃν οἱ ἵπποι ἐτάφησαν, δὲν παρενέπιπτον οἱ Σκαμβωνίδαι, ὡς ἀνωτέρω, οὐδεμία ὁδὸς ἐκεῖ ἐκ τῶν ἀγουσῶν πρὸς τὸ Κεραμικὸν θὰ ἐκαλεῖτο εὐλόγως *Κοίλη*, καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ λόφου τοῦ Θησείου ἡ πρώτη ἀπαντωμένη ἐστὶν ἡδὴ ἡ Πειραϊκὴ. Δὲν ἐναπολείπεται λοιπὸν ἄλλη ὑπόθεσις, ἥ ὅτι ὁ Αἰλιανὸς ἡπατήθη, παραχθείς ἐκ τοῦ ὅτι ἤξευρε τὸν Κεραμικὸν ὡς τὸν κυρίως τόπον ἐνταφιασμοῦ.

Γ.

Κολλυτός.

Τῇ Μελίτῃ συνώρειεν ἡ συνοικία τῆς πόλεως *Κολλυτός*, καὶ φαίνεται ὅτι καὶ στήλη ὄρου ἴστατο μεταξὺ ἀμφοτέρων, φέρουσα ἐπιγραφὴν· «Τουτὶ μὲν ἐστὶ Κολλυτός, τουτὶ δὲ Μελίτη» (1). Ἀνατολικῶς τῆς Μελίτης δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκτείνηται ὁ Κολλυτός, διότι ἐκεῖ ἦν ὁ Κεραμικός, οὐδὲ δυτικῶς, διότι ἡ Μελίτη ἐχώρει μέχρι τοῦ τείχους, ἔχουσα τὰς Μελιτίδας πύλας. Ἐπρεπεν ἄρα ἀναγκαιῶς νὰ κεῖται ἡ νοτιανατολικῶς, ἡ βορειανατολικῶς αὐτῆς. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει θὰ κατεῖχε τὴν γωνίαν τὴν μεταξὺ τῆς Μελίτης καὶ τοῦ Κεραμικοῦ, περιλαμβάνων τὸ Θησεῖον καὶ τὸ Πτολεμεῖον, περὶ ὧν δὲν μαρτυρεῖται εἰς τίνα συνοικίαν ἀνῆκον. Ἐν τοιαύτῃ δ' ὑποθέσει ἡ *Κοίλη* θὰ ἦν ἡ διὰ τῆς χαράδρας μεταξὺ τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Ἀστεροσκοπείου χωροῦσα, καὶ ἐκεῖ θὰ ἔκειντο αἱ Μελιτίδες Πύλαι.

Ἀλλά, μεταξὺ Κεραμικοῦ καὶ Μελίτης εἶδομεν ἀνω-

(1) Ἐρατοσθ. ἐν Στράβ. 65. — Στράβ. 66.

ἔρω ὅτι πιθανῶς παρενέπιπτον οἱ Σκαμβωνίδαι. Προσέτι
 ἐ λέγει περὶ Κολλυτοῦ ὁ Ἰμέριος (2), ὅτι « στενωπὸς τις
 ἦν οὕτω καλούμενος, ἐν μεσαιτάτῳ τῆς πόλεως, δήμου
 ἐν ἔχων ἐπωνυμίαν, ἀγορᾶς δὲ χρειαί τιμώμενος ». Ἄλλ'
 λόφος τοῦ Θησείου, καὶ τὰ περὶ αὐτόν, « στενωπὸς » δὲν
 ὕναι νὰ κληθῶσιν, οὐδ' ἔκειντο « ἐν μεσαιτάτῳ τῆς
 πόλεως », ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τὸ πέρας αὐτῆς. Ἡ πιθανω-
 τέρα λοιπὸν θέσις διὰ τὸν Κολλυτὸν μοὶ φαίνεται οὕσα ἢ
 κοιλὰς ἢ μεταξὺ Μουσείου καὶ Ἀκροπόλεως, στενωπὸς λε-
 γομένη ἐν τῇ ἐπιτετηδευμένη γλώσσῃ τοῦ Ἰμερίου. Ἐπειδὴ
 δ' ἀπὸ τῆς κεντρικῆς Ἀγορᾶς ἦν ἀποκεχωρισμένη, ἐγειτ-
 νίαζε δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, φυσικὸν ἦν ὅτι ὠρίζετο καὶ « εἰς
 ἀγορᾶς χρειαίαν », ἥτοι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἀγορά, πι-
 θανῶς αὕτη ἢ « ἐν Μελίτῃ », μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν,
 ὡς ὑπῆρχον ἀγοραὶ καὶ εἰς ἄλλας τῶν ἀποκέντρων συνοι-
 κιῶν τῆς πόλεως. Διὰ δὲ τοῦ « ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς πό-
 λεως » ἴσως ὁ Ἰμέριος ἤθελεν ἐμφαντικῶς νὰ εἴπῃ « ἐν
 μέσῃ τῇ πόλει, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ». Ὅτι δὲ τὰ πρὸς νότον
 τῆς Ἀκροπόλεως ἦσαν κατωκημένα, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ
 χρησμοῦ τοῦ λέγοντος αὐτὴν « τροχοειδῆ » (3), ἐκ τῶν
 λεγόντων τὴν Ἀκρόπολιν « ὀμφαλὸν τῆς πόλεως (4), ἐκ
 τοῦ Στράβωνος (5), καθ' ὃν ἡ Ἀκρόπολις ἦν « Πέτρα ἐν πε-
 δίῳ, περιοικουμένη κύκλῳ », καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (6),
 ἐκεῖ παραδεχομένου τ' ἀρχαιότατα ἱερά. Τὸ χωρίον δὲ
 τοῦτο τοῦ Πλουτάρχου (7)· « Οὐδὲ γὰρ Ἀθηναῖοι πάντες

(2) Ἐν Φωτ. Μυριόβ. 375b.

(3) Ἡρόδ. Ζ, 190.

(4) Πίνδ. Ἀποσπ. Γ. — Ἀριστείδ. Παναθην. Α. — Στέφ. Βυζ. Θ, 396.

(5) Θ, 396.

Β, 15.

(7) Π. Φυγ. ΣΤ, 101.



κατοικοῦσι Κολλυτόν, οὐδὲ Κορίνθιοι Κράνιον, οὐδὲ Πι-
τάνην Λάκωνες », φαίνεται καὶ αὐτὸ αἰνιττόμενον ὅτι ὁ
Κολλυτὸς ἦν ἐπίσημος ἀρχικὴ τῆς πόλεως συνοικία.

Τινὲς ἐνταῦθα, πρὸς μεσημβρίαν, παραδέχονται καὶ τὴν
θέσιν τοῦ ἐν τῇ πόλει (8) δήμου τῶν *Κυδαθηναίων*, συν-
δυάζοντες τὸ ἄνω (6) χωρίον τοῦ Θουκυδίδου μετὰ τῆς ση-
μασίας τοῦ ὀνόματος, ὡς ἐμφαίνοντος τοὺς ἐνδοξοτέρους ἢ
εὐγενεστέρους τῶν Ἀθηναίων. Ἄν ἔχωσι δίκαιον, ἴσως τὸ
Κυδαθήναιον εἶπετο τῷ Κολλυτῷ πρὸς ἀνατολάς.

Καὶ ἡ μαρτυρία δὲ τοῦ Αἰσχίνου, λέγοντος (9)· « Ἐν
τοῖς κατ'ἀργοὺς Διονυσίοις, κωμωδῶν ὄντων ἐν Κολλυτῷ »,
ἐνδείκνυσι θέσιν οὐκ ἀπέχουσιν τῶν ἀγρῶν οὗ ἐτελοῦντο
τὰ Διονύσια, καὶ τοῦ Διονυσιακοῦ Θεάτρου· καὶ τὸ τοῦ Δη-
μοσθένους (10)· « ἐν Κολλυτῷ ποτε Οἰνόμαον κακῶς ὑπο-
κρινόμενος », μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐνταῦθα Θέατρον,
ἴσως « κωμωδῶν », καὶ οὐκ ἀπιθάνως εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ
ἀνήγειρεν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ὁ Ἡρώδης τὸ Ὠδεῖον
αὐτοῦ.

Ε.

Διόμεια.

Ἄλλη δὲ μεγάλη συνοικία, καὶ συγχρόνως δῆμος τῶν
Ἀθηναίων, ἦν ἡ Διόμεια, διηρημένη πιθανῶς εἰς ἐντὸς καὶ
ἐκτός. Ἐχει δὲ τὴν θέσιν τὸ ἐκτὸς μέρος ἀκριδῶς γνωστήν,

(8) Σχολ. Πλάτ. Συμπόσ. 173^b. — Ἀρπσchr. — Σουίδ. — Στ. Βυζ. — Ἡσύχ.
— Φώτ. — Σχολ. Ἀριστείδ.

(9) Α, 157.

(10) ΙΗ, 180.



διότι ἐν αὐτῇ, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἔκειτο τὸ *Κυνόσαργες*(1).
 Ἐξετείνετο ἐπομένως εἰς τῶν Ἀθηναίων τὰ βορειανατολικά,
 κατερχομένη νοτίως ἴσως μέχρι τοῦ Κυδαθηναίου ἢ τοῦ
 Κολλυτοῦ, καθ' ὅσον καὶ ὁ ἥρως Δίομος, οὗ ἐπώνυμος ἦν
 δῆμος, ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Κολλυτοῦ (2).

Ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου τοῦ Πλουτάρχου (3): « Ἄρα
 οὖν ξένοι καὶ ἀπόλιδες ἦσαν Ἀθηναίων οἱ μεταστάντες ἐκ
 Μελίτης εἰς Διόμειαν, ὅπου καὶ μῆνα Μεταγειτνιῶνα καὶ
 θυσίαν ἐπώνυμον ἄγουσι τοῦ μετοικισμοῦ τὰ Μεταγείτνια »,
 ἐνόμισάν τινες ἀναγκαῖον νὰ συμπεράνωσιν ὅτι ἡ Μελίτη
 ἐγειτνία τῇ Διομείᾳ, ὅπερ πάντα θ' ἀνέτρεπε τὰ τοπογρα-
 φικὰ διδόμενα, μεταθέτον τὴν Μελίτην μετὰ τῆς Πνυκὸς
 καὶ τῆς Κοίλης ἀνατολικῶς τοῦ Κεραμικοῦ καὶ τῆς ἀγο-
 ρᾶς, καὶ τὸν Κολλυτὸν εἰς γωνίαν κατὰ τὴν βορείαν περι-
 φέρειαν μεταξὺ αὐτῶν.

Περὶ τούτου ὁμως οὐδόλως φαίνεται ὅτι ἐπρόκειτο παρὰ
 Πλουτάρχῳ, ὅστις μόνον λέγει ὅτι μετηνάστευσάν ποτε εἰς
 Διόμειαν κάτοικοί τινες τῆς Μελίτης, — τινές, οὐχὶ πάντες,
 διότι, ὡς γνωστόν, ἡ Μελίτη ἔμεινε κατοικουμένη, — καὶ
 οὗτοι ἤγον Μεταγείτνια ὡς θυσίαν ἐπώνυμον τοῦ μετοικι-
 σμοῦ. Μετοικεσία δ' ἦν προφανῶς περιττή, ἂν συνείχοντο
 αἱ δύο συνοικίαι ἐν χώρῳ πεδινῷ. Ἡ λέξις δὲ γειτνίασις
 ἐδήλου ἀπλῶς ὅτι δὲν ἀπείχον ἀλλήλων, καθ' ὃ οὔσαι μό-
 νον εἰς ἀπόστασιν τῆς διαμέτρου τῆς πόλεως.

Οὐκ ἀπιθάνως δ' ἦσαν οἱ ἐκ Μελίτης μεταναστεύσαντες
 οἱ περὶ ὧν ἀνωτέρῳ (4) διελάβομεν, οἱ ἐν τοῖς α οἰκοπέδοις

(1) Ἀνωτ. Α, η, Σελ. 85. — Στ. Βυζ. λ. Κυνόσαργες. — Ἀθῆν. ΙΔ, 604d.
 — Ἀρποκρ. — Σχολ. Ἀριστοφ. Βάτρ. 651.

(2) Ἡρωδ. Καθ. Προσῳδ. Σελ. 921, 14. Ἔκδ. Lenz.

(3) Π. Φυγ. ΣΤ, 601.

(4) Β, γ, Σελ. 130.

καὶ πιθακνίοις » παρὰ τὴν Πνύκα πρὶν οἰκοῦντες, εὐρόντες δέ, ὅτε ἡ πόλις ἀνεπτύχθη καὶ τακτικώτερον διεσκευάσθη, ἢ καὶ ὅτε κατέλαβε τὴν Πνύκα ἡ ἐκκλησία, ὅτι ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ ἀνατολικῶς ἀνετώτερον θὰ κατῴκουν ἢ ἐν τοῖς δυσβάτοις στενωποῖς οὓς τέως κατεῖχον.

γ.

Ἀδριανούπολις.

Μεταξὺ τοῦ παρὰ τῷ Ἰλισσῷ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπάρχει, ὡς γνωστόν, ἡ μαρμαρόκτιστος Πύλη, ἡ φέρουσα κατὰ τὸν θριγκὸν τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τριμέτροις ἰαμβικοῖς, ἐπὶ μὲν τῆς ἀνατολικῆς ὀψεως· « Αἰδ' εἰς' Ἀθηναί, Θησέως ἡ πρὶν πόλις », ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς· « Αἰδ' εἰς' Ἀδριανοῦ κ' οὐ Θησέως πόλις ». Ἄν εἰς ταύτας ἀναφέρηται τὸ ἐπόμενον χωρίον τοῦ σχολιαστοῦ(1)· « Ὁ Ἀδριανὸς ἐλθὼν, καὶ μείζονα ποιήσας τὸν περίβολον, ἔνθα μὲν ἦν προτοῦ τεῖχος τὸ παλαιόν, ἔγραψε· « Τοῦτο δὲ Θησεὺς ἔκτισε καὶ οὐκ Ἀδριανός », ἀποδεικνύει μὲν πόσον ἀνακριθεῖς καὶ ὀλίγον ἀξιόπιστοι εἰσὶν ἐνίοτε οἱ σχολιασταί, ἀλλ' ἴσως συγχρόνως μαρτυρεῖ καὶ ὅτι νοτιανατολικῶς ὁ περίβολος τῆς πόλεως ἐξετείνετο μέχρι τοῦ σημείου καθ' ὃ ἀνήγειρε τὴν Πύλην ὁ Ἀδριανός, ἐκτείνας τὸ τεῖχος μέχρις ἀνατολικῶς τοῦ Ὀλυμπίου, καὶ περιλαβὼν καὶ αὐτό, καὶ βεβαίως καὶ ἰκανὴν ἄλλην ἑκτασιν μετ' αὐτοῦ, ἐντὸς τῆς πόλεως.

Ἐκ τῶν νεωτέρων δ' ἡρμήνευσάν τινες τὰς ἐπιγραφὰς

(1) Σχόλ. εἰς Ἀριστείδ. Παναθην. Α, σελ. 149.

οὕτως, ὅτι ἡ μὲν, τὴν πρὸς δυσμᾶς ἐκτεινομένην πόλιν λέγει τῷ εἰσιόντι ὅτι ἦν ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως, ἡ δέ, τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἑκτασιν, ὅτι ἦν ἡ πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν ἐπικαλοῦνται τὸν Σπαρτιανόν, λέγοντα περὶ Ἀδριανοῦ (2): « Cum titulos in operibus non amaret (?), multas civitates Hadrianopoles apellavit et ipsam Carthaginem et Athenarum partem ».

Ἀλλὰ τὸ « πρὶν » τῆς ἐπιγραφῆς οὐδόλως δηλοῖ τὴν ἀρχαίαν, ἀλλ' ἐστὶν ἀναφορικόν, ἀπαιτοῦν ἀπόδοσιν, ἣν παρέχει ὁ δεύτερος στίχος. Θὰ ἦν δὲ καὶ ἐσφαλμένος ὁ δεύτερος οὗτος, ἔχων: « Αἶδ' εἰσὶ πόλις Ἀδριανοῦ », ἀντὶ « ἧδ' ἔστ' Ἀδριανοῦ πόλις ». Ὁρθότερα λοιπὸν φαίνεται ἡ ἐξήγησις ὅτι ἀμφότεροι οἱ στίχοι ἀναφέρονται εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὁ μὲν λέγει ὅτι « αὗται εἰσὶν αἱ Ἀθηναίαι, αἵτινες πρὶν ἦσαν πόλις τοῦ Θησέως », ὁ δὲ ὅτι « αὗται (αἱ Ἀθηναίαι) εἰσὶν οὐχὶ πλέον πόλις τοῦ Θησέως, ἀλλὰ τοῦ Ἀδριανοῦ ».

Ἐν σωζομένῃ ἐπιγραφῇ, ἣτις ἀνῆκεν εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Ἀγχεσμον ὕδραγωγεῖον, τὸ θεμελιωθὲν ὑπ' Ἀδριανοῦ, λέγεται: « Aquæductum in novis Athenis, cœptum a divo Hadriano patre suo, consummavit dedicavitque ». Περὶ αὐτοῦ εἶπον τινὲς ὅτι ἦν προωρισμένον διὰ τὴν περὶ τὸ Ὀλυμπιεῖον συνοικίαν, καὶ ὅτι αὕτη ἦν αἱ νέαι Ἀθηναίαι καὶ πρὸς κύρωσιν τούτου ὑποθέτουσι λάθος ἢ σύγχυσιν εἰς τὸν Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ἢ τὸν ὑπ' αὐτοῦ παρατιθέμενον Φλέγωνα ἐν τῷ ἐπομένῳ χωρίῳ (3): « Ὀλυμπιεῖον, τόπος ἐν Δήλῳ, ὃν κτήσαντες Ἀθηναῖοι χρήμασιν Ἀδριανοῦ, νέας Ἀθήνας Ἀδριανὰς ἐκάλεσαν », καὶ διατείνονται ὅτι τὴν Δήλον εἶπεν ὁ συγγραφεὺς ἀντὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ'

(2) In Hadr. XX.

(3) Δ. Ὀλυμπιεῖον.

ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐπισφαλὴς φαίνεται ἡ μέθοδος τοῦ ἐκλαμβάνειν ὡς λεληνθασμένα τ' ἀρχαῖα κείμενα ὁσάκις ἐνοχλοῦσι τὰς ἡμετέρας θεωρίας, παρατηρητέον ὅτι τὸ Ὀλυμπιεῖον δὲν ἐκτίσθη χρήμασιν Ἀδριανοῦ, ἀλλ' ἀπὸ Πεισιστράτου ἀρξάμενον, ἐπερατώθη μόνον ὑπ' αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τὸ ὑδραγωγεῖον δέ, παράδοξον θὰ ᾔην ἂν εἶχεν οἰκοδομήσει αὐτὸ ὁ Ἀδριανὸς διὰ τὸ μόνον ὕδατος μὴ στερούμενον μέρος τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ὃ γειτνιάζον τῷ Ἰλισσῷ, καταλείπων τὴν λοιπὴν πόλιν, ἣν ἡγάπα καὶ ἐπροστάτευεν, εἰς τὴν πιέζουσιν αὐτὴν λειψυδρίαν.

Πιθανώτερον ὅμως πολὺ θὰ ᾔην Ἀδριανούπολις νὰ ἐπικληθῇ οὐχὶ τὸ μέρος καθ' ὃ ὁ Ἀδριανὸς συνεπλήρωσε τὸν πρὸ αἰώνων οἰκοδομούμενον ναόν, ἀλλ' ἡ *pars Athenarum* ὅπου ἀνήγειρε τὰ « ἐπιφανέστατα » (4) αὐτοῦ οἰκοδομήματα, τὴν χρυσῷ καὶ ἀλαβάστρῳ καὶ ἀγάλμασι καὶ γραφαῖς κατὰκοσμον βιβλιοθήκην, καὶ τὸ γυμνάσιον ἐν μέσῃ τῇ Ἀγορᾷ, καὶ τὸ κοινὸν τῶν Θεῶν ἱερόν, « ἐν ᾧ καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς βαρβαρικῆς χώρας ἀναθήματα ἐπέγραψε » (5), ἴσως καὶ τὸν ναὸν τοῦ Πανελληνίου Διός (6), καὶ πολλὰ ἐπεσκεύασεν (7). ὥστε καὶ ἐκεῖ ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντα οἱ Ἀθηναῖοι δι' ὅσα τὴν πόλιν αὐτῶν εὐηργέτησε (8).

Πέριξ δὲ τοῦ Ὀλυμπιείου οὐ μόνον ἐρείπια κατοικιῶν σχεδὸν δὲν ὑφίστανται, ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφὴ ἐπικήδειος εὐ-

(4) Πaus. Ἀττ. ΙΗ, 9.

(5) Πaus. Ἀττ. ΙΕ, 5.

(6) Πaus. Ἀττ. ΙΗ, 9. — Ξερῖλιν. ΞΘ, 16. — Ἐπιγρ. ἐν Ἀρχ. Ἐρ. Ἀρ. 2131.

(7) Σύγγελλ. Σ. 660. — Κασσιόδ. Χρον. — Harm. Contrast. Chron. — Εὐσέβ.

(8) Πaus. Ἀττ. Γ, 2.



ρέθη(9) ἀποδεικνύουσα ὅτι, τοῦλάχιστον βεβαίως ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις, ἡ θέσις αὕτη ἦν ἐκτὸς τῆς πόλεως.

Κατὰ ταῦτα λοιπόν, πιθανώτερον μοι φαίνεται, ἂν μέρος τῶν Ἀθηνῶν ἐκλήθη νέαι Ἀθῆναι ἢ Ἀθῆναι Ἀδριανοῦ, ὅτι τοῦτο θὰ ἦν μᾶλλον τὸ τῶν ἰδρυμάτων αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Ὡς πόλιν δ' Ἀδριανοῦ ἐπέγραψαν ἐπὶ τῆς Πύλης τῆς ἐγερθείσης παρὰ τὸν ναὸν αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ εὐγνωμοσύνης ἢ δουλοπροσύνης τὴν πόλιν τῶν· ἀλλ' ἡ κοινὴ συνήθεια καὶ ἡ ἱστορία διετήρησαν ἐπικρατέες τὸ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας δόξης καθιερωθὲν ὄνομα.

ζ.

Ἀθηνῶν περίβολος καὶ πύλαι.

Τὸν ὅλον περίβολον τῶν Ἀθηνῶν, οἷος ἐκτίσθη μετὰ τὰ Μηδικά, « μείζων » τοῦ προτέρου(1), λέγει Δίων ὁ Χρυσόστομος(2) διακοσίων σταδίων μετὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν, ἀλλ' ἀκριβέστερον ὁ Θουκυδίδης(3) σταδίων 43 « τὸ φυλασσόμενον ». Τοῦτο δὲ τὸ χωρίον ἐξηγῶν ὁ σχολιαστής(4), ὑπολογίζει εἰς ἐξήκοντα σταδίους τὸν ὅλον περίβολον, τὸ δ' « ἀφύλακτον » τὸ μετὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν, εἰς 17 στάδια, ὅπερ ὅμως κατὰ πολὺ ὑπερβαίνει τοῦ ἐδάφους τὰς διαστάσεις, καὶ ὑποτεθῇ περιλαμβάνον τὸ πλεῖστον τῆς νοτίας τοῦ περιβόλου πλευρᾶς, ἀπὸ τῆς Πνυκός, ὅπου ἔληγε τὸ βόρειον μακρὸν τεῖχος, μέχρις ἀνατολικῶς τοῦ Μουσείου,

(9) Rang. Ant. Hell. I, Ἀρ. 6.

(1) Θουκυδ. Α, 93.

(2) ΣΤ, 6.

(3) Β, 13, 7.

(4) Αὐτ. — Ἰδ. καὶ Ἀριστόδ. Ε, 3.

δπου βεβαίως ἐπερατοῦτο τὸ Φαληρικόν, συνυπολογιζομένων προσέτι καὶ τῶν ἀναβάσεων καὶ καταβάσεων καὶ τῶν λοιπῶν ὀχυρωματικῶν τομῶν τῶν γραμμῶν.

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ περιβόλου ἐπέκεινα τοῦ Ὀλυμπιείου ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Στράβωνος (5): « ἐν τῷ τείχει τῷ μετὰ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου », οὐδὲ μακρόθεν ἀρκεῖ εἰς ἀντιστοίχισιν τῶν διαστάσεων πρὸς τὰς ὑπὸ Θουκυδίδου ὀριζομένας. Ὁ Λεῖκ, πρὸς ἐπίλυσιν τῆς δυσχερείας ἀναβιβάζει πρὸς βορρᾶν τὸν περίβολον μέχρι τῶν ὑπορειῶν τοῦ Ἀγχέσμου, εἰς ὃ οὐδαμῶς ἀπάδει ὃ λέγει ὁ Πλάτων (6), ὅτι ὁ Σωκράτης ἐδάδιζεν « ἐξ Ἀκαδημίας εὐθὺ Λυκείου τὴν ἔξω τείχους ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος »· ἄλλοι δὲ καὶ πέραν προσέτι τοῦ Ἰλισσοῦ ἐξέτειναν τὰ τείχη, ὅπου ὁμως οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον αὐτῶν ἶχνος φαίνεται, ἐν ᾧ ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶνται τοιαῦτα δυτικῶς τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ. Τινὲς τέλος τῶν συγχρόνων ἀρχαιολόγων ἀποκρούουσι τὴν περὶ τοῦ « ἀφυλάκτου » σημείωσιν τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ, ὡς ὅλως ἀστήρικτον.

Ὡς ἐκτὸς τοῦ περιβόλου κείμενον πρέπει νὰ θεωρηθῇ πᾶν μέρος περιέχον τάφους, διότι ὑπῆρχε θρησκευτικὴ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐνταφιάζειν ἐν τῇ πόλει (7), καὶ μόνον κατ' ἐξαίρεσιν ἐτάφη ἐντὸς αὐτῆς ἡ θηγάτηρ τοῦ Ἡρώδου Παναθηναίς (8).

Ἰχνη δὲ τῶν ἀρχαίων τειχῶν, πιθανῶς τὰ πλεῖστα ἐκ τῆς μετὰ τὰ μηδικὰ ὀχυρώσεως, τινὰ ὁμως ἴσως καὶ μεταγενεστέρων χρόνων, καὶ ῥωμαϊκῶν, εἰσὶ πολλαχοῦ κατα-

(5) Θ, 401.

(6) Λυσ. 203.

(7) Cic. Ep. adv. Fernil. IV, 12, 3.

(8) Φιλόστρ. Β. σοφ. Β, 1, 10.

ανῆ, οἷον εἰς τὴν κορυφὴν καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν δυτικὴν λιτὺν τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου, ἦτοι τοῦ Μουσείου. Κατὰ Πausανίαν (9): « Ἔστιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἁγίου τοῦ Μουσείου . . . ὁ δὲ Δημήτριος τειχίσας κατεῖχε τὸν λόφον τοῦτον ». Ἄλλ' εἰς τὴν ἐφήμερον ἐπὶ Δημητρίου χύρῳσιν δὲν ἀνήκουσι τὰ σωζόμενα λείψανα, οὐ μόνον ὅτι σύγκεινται ἐκ μεγάλων καὶ ἐπιμελῶς τετμημένων λίθων, ὡς πρὸς μόνιμον ἔργον, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅσον ἐξακολουθοῦσι προσκαταβαίνοντα πρὸς τὴν Πνύκα καὶ διερχόμενα ὀπίσω τοῦ παλαιοῦ βήματος· ὥστε βεβαίως ἀπετέλουν μέρος τοῦ ὃν ὁ Pausanias ὀνομάζει « παλαιοῦ περιβόλου ».

Ἀπὸ δὲ τοῦ βήματος χωροῦσι τὰ ἔχνη πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Πνυκός, μέχρι περὶ τὸν λόφον τῶν Νυμφῶν, καὶ ἐκεῖθεν, εἰς ἀπόστασιν 250 μέτρων περίπου, κάμπτουσι πρὸς βορρᾶν, διέρχονται δυτικῶς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Χαλκούρη· καὶ περαιτέρω, βορειανατολικῶς, κατὰ τὴν σημερινὴν Τράπεζαν, πρὸς τὸ βόρειον πέρας τῆς ὁδοῦ τοῦ Αἰόλου, ἀνευρέθησαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἔτεσιν ἐν ἀνασκαφαῖς.

Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου, κατὰ τὰς ὑπωρείας αὐτοῦ, φαίνεται καταδήλως ἐξακολουθῶν ὁ περίβολος, καί, διευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἰλισσόν, διέρχεται ἐκτὸς τοῦ Ὀλυμπείου, ὡς δεικνύουσιν ἐλάχιστά τινα ἔχνη νοτίως καὶ νοτιανατολικῶς αὐτοῦ, καὶ ὡς μάλιστα ἀποδεικνύει ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος (10), ὅτι ἡ « ἐσχάρα τοῦ Ἀστραπιαίου Διὸς » κεῖται « ἐν τῷ τείχει, μεταξὺ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Ὀλυμπείου », ὧν τὸ πρῶτον ἠξεύρο-

(9) Ἀττ. ΚΕ, 6.

(10) Θ, Σελ. 404.

μεν (11) ὅτι ἔκειτο ἔξω τῶν τειχῶν, ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ Ἰλισσοῦ.

Ἀνωτέρω δέ, μεταξὺ τοῦ κοιμητηρίου τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τοῦ Ζαππαίου ὑπάρχουσι μικρὰ μὲν, ἀλλ' εὐδιάγνωστα ἔχνη. Καὶ ἐντὸς δὲ τοῦ Βασιλικοῦ κήπου, τέμνοντα τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν αὐτοῦ, φαίνονται καὶ ἕτερα ἔχνη τειχῶν, χωροῦντα βορειοδυτικῶς. Ἀλλ' οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἀποδεικνύον ὅτι ταῦτα ἀνῆκον εἰς τῆς πόλεως τὸν περίβολον καὶ δὲν ἦσαν ἴσως μᾶλλον μέρος περιτειχίσματος πλουσίας τινὸς οἰκίας ιδιωτικῆς, εἰς ἣν δύναται ν' ἀποδοθῇ καὶ τὸ ἐν τῷ Βασιλικῷ κήπῳ εὑρεθὲν ψηφιδωτὸν ἔδαφος δεξαμενῆς. Λίαν δὲ πιθανῶς θὰ ἦν αὕτη ἡ τοῦ Ἀττικοῦ, (Τίτου Ποστελσουίτου), πρὸς ὃν γράφων ὁ Κικέρων, τῷ λέγει· « Athenis non longe a tua illa antiqua domo Orithyiam Aquilo sustulerit », τὴν θέσιν ἐνδεικνύων καθ' ἣν ἡρπάγη ἡ Ὀρίθυια, καὶ ἱδρυτο ὁ βωμὸς τοῦ Βορέου (12). Κατὰ τὴν σημερινὴν «ὁδὸν Σταδίου», ἀνατολικώτερον τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἀνεσκάφησαν ἔχνη τείχους, ἃ πρέπει ν' ἀνῆκον εἰς τὸν ἀρχαῖον περίβολον, διότι κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀνατολὰς, εὑρέθη ὠραία ἐπίγλυφος καὶ ἐνεπίγραφος μαρμαρίνη ἐπιτάφιος κάλπη, τοῖς κλασικοῖς χρόνοις ἀνήκουσα, καὶ ἤδη παρὰ τῷ Κ. Κωνστ. Κωστῇ διατηρουμένη.

Ὅτι δὲ τόσον ὀλίγα διετηρήθησαν ἔχνη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν τοῦ περιβόλου πλευράν, καὶ ταῦτα μᾶλλον εἰς κρηπίδωματα ὅπου λοφίσκοι ἐγείρονται ὀπίσω αὐτῶν, εἰς δὲ τὴν βορείαν ὅτι οὐδὲν ἀπαντᾶται δεικνύον ποῦ αὕτῃ διήρ-

(11) Ἀνωτ. Α, η. Σελ. 83.

(12) Ἀνωτ. Α, η, Σελ. 88.

χέτο ἐστὶν ἀνεξήγητον, διότι κατὰ Πλίνιον(13) καὶ Βιτρού-
βιον(14), πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολάς, ἦτοι πρὸς τὰ δύο ταῖς
ἐθρικάς προσβολαῖς ἦττον ἐκτεθειμένα μέρη, τὰ τείχη
τοῦ περιβόλου τῶν Ἀθηνῶν ἦσαν πλίνθινα.

Πύλαι δὲ τῆς πόλεως μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων
ἐπόμεναι·

Ἡ *Πειραιϊκή*, ἃς ὠρίσαμεν ἀνωτέρω (Α, α, Σελ. 40).
Τὸ *Δίπυλον*, καλούμενον καὶ *Κεραμεικαὶ πύλαι*, διότι
παρενέπιπτον μεταξὺ τῶν δύο Κεραμεικῶν, καὶ ἱερὰ *πύλη*
καὶ *Θριάσιαι*, διότι ἀπ' αὐτῆς ἤρχιζεν ἡ ἱερὰ ὁδός, δι' ἧς ἡ
ἐλευσινιακὴ πομπὴ ἐχώρει εἰς Ἑλενσίνα διὰ τοῦ Θριασίου
πεδίου, καὶ *Δημιάδες πύλαι*, διότι παρ' αὐταῖς ἴσταντο αἱ
δημόσιαι γυναικες(15). Εἰς τούτου εἶδομεν τὴν θέσιν σω-
ζόμενα σπουδαῖα αὐτῶν ἐρείπια, ὅπου ἡ ἐκκλησία Ἀγία
Τριάς (Α, β, Σελ. 44).

Αἱ *Μελιτίδες πύλαι*, ἐπὶ τῆς κοίλης ἀνοιγόμεναι, ἃς
ἀνωτέρω (Β, γ. Σελ. 133) ἐξελάβομεν κειμένας κατὰ τὸν
Ἅγιον Δημήτριον τὸν Βομβαρδάρην, μεταξὺ Πνυκὸς καὶ
Μουσείου.

Αἱ *Ἰππάδες*, ἀνήκουσαι πιθανῶς, καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὀνόμα-
τος εἰκάσαι, εἰς θέσιν δι᾿ ἱππευομένην μόνον καὶ οὐχὶ ἀμα-
ξιτήν, οἷον ἐν τῇ κοιλάδι τῇ μεταξὺ τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ
λόφου τῶν Νυμφῶν. Ἦν δὲ παρ' αὐταῖς ὁ τάφος τοῦ Ὑπε-
ρίδου(16), δι' ὃ ὁ Λεῖκ ἐκλαμβάνει αὐτάς ὡς παρὰ τὸ Δί-
πυλον κειμένας, καὶ ἐπωνύμους τοῦ ἐν τῷ Κεραμεικῷ κει-

(13) H. N. II, 8. — XXXV, 14.

(14) II, 8, 7.

(15) Ἡσύχ. λ. Δημιᾶσι. — Λ. Κεραμεικός. — Σουίδ. — Σχολ. εἰς Ἀριστοφ.
Ἰππ. 769.

(16) Ψ Πλούτ. Β. Ἰ. Ρ. Ὑπερίδης. Τ. XII, Σελ. 271, Ἔκδ. Hutten.



μένου τόπου, τοῦ καλουμένου τῶν Ἰππέων (17). Ἄλλ' ὁ μὲν τάφος οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι καὶ ἄλλων πυλῶν ἐκτός, οἷον τῶν Μελιτίδων, τῶν Διομείων (18), ὑπῆρχον τάφοι. Οὐδόλως δ' ἐστὶ πιθανὸν νὰ ὑπῆρχον εἰς μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν τέσσαρες πύλαι, ἡ Πειραικὴ, τὸ Δίπυλον, αἱ Ἰππάδες καὶ ἡ ἐπομένη.

Ἡ Ἡρία ἢ Ἡριαία, ἣτις ἦν ἰδίως ὠρισμένη διὰ τὴν ἐκφορὰν τῶν νεκρῶν (19), βεβαίως ἵνα μὴ ταραττώσιν αἱ κηδεῖαι τὴν συνήθη συγκοινωνίαν καὶ μὴ ταραττώνται ὑπ' αὐτῆς· ὥστε ἔπρεπε νὰ κεῖνται παρὰ τῷ Διπύλῳ· καὶ τῷ ὄντι ἀριστερῶς ἢ νοτίως αὐτοῦ ἀνεσκάφησαν αὐτῶν τὰ ἐρείπια. Ἴσως δ' ἦν ἡ αὐτὴ τῇ « Πυλίδι », ἥς μνημονεύει ὁ Ἰσαῖος (Στ. 30) πρὸς τῷ Κεραμεικῷ· « Ἡ ἐν Κεραμεικῷ συνοικία ἢ παρὰ τὴν Πυλίδα, οὗ ὁ οἶνος ὦνιος ».

Ἡ Ἀχαρνικὴ πύλη, ἐπὶ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν κόμην Ἀχαρνάς, τὴν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Φυλῆς κειμένην (20), τὸ σημερινὸν Μενίδι. Ἦν ἄρα εἰς τῆς πόλεως τὰ βορειοδυτικά, ὅπου περίπου σήμερον λήγει ἡ ὁδὸς τοῦ Αἰόλου καὶ ἄρχεται ἡ τῶν Πατησίων.

Αἱ Διόμειαι πύλαι, μεταξὺ τῆς ἔσω καὶ ἔξω Διομείας, ἔκειντο εἰς τὰ βορειανατολικά τῆς πόλεως οὐ μακρὰν τῶν σημερινῶν ἀνακτόρων, κατὰ τὴν ἐπὶ τῶν Τούρκων λεγόμενην Βουβουνίστραν πύλην.

Αἱ Διοχάρους πύλαι ἦσαν παρὰ τὸ Λύκειον, ἀπέναντι τοῦ σημείου καθ' ὃ ὁ Ἐριδανὸς ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἰλισ-

(17) Φιλόστρ. ἐν Φιλαγγρ. Σελ. 58. Ἔκδ. Olcar.

(18) Ἀλκίφρ. Γ, 51, 4.

(19) Ἐτ. Μ. λ. Ἡρία. Adnol. Sylb. — Ἀρποκρ. λ. Ἡρία. — Ὀμ. Ἰλ. Ψ, 126. — Δημοσθ. κ. Εὐδουλ. 16. — Δείναρχ. κ. Ἀριστογ.

(20) Διόδ. ΙΔ, 32.



σόν (21), ἐξ οὗ ἴσως πρέπει νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ ἐν τῷ Βασιλικῷ κήπῳ σωζόμενα ἔχνη ἀρχαίων τειχῶν εἰσὶ μεταγενεστέρας, ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὅτε εἶχε περισταλεῖ τῆς πόλεως ὁ περίβολος. Ἐπεταὶ δ' ἐκ τούτου ἐπίσης ὅτι αἱ Διοχάρους πύλαι ἔκειντο οὐχὶ μὲν μακράν, ἀλλὰ βορειότερον τῶν Διομείων. Κατ' ἐπιγραφὴν δέ (22), φαίνεται ὅτι ἐκαλοῦντο μᾶλλον « αἱ πύλαι αἱ παρὰ τὸ Διοχάρους τεῖχος », καὶ ἦν παρ' αὐταῖς τέλμα ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἴσως τὸ τοῦ Σωκράτους ὑδάτιον (23), ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει παρὰ τὰ χεῖλη τοῦ Ἰλισσοῦ, ὅπου τὸ ἔδαφος ἐδύνατο νὰ ᾖ τελματῶδες.

Πύλη ὑπῆρχε πρὸς τῷ Λυκεῖῳ καὶ παρὰ τὴν κρήνην τοῦ Πάνοπος (Ἀνωτ. Α, η, Σελ. 57), ἀνοιχθεῖσα πιθανῶς πρὸς ὑδρευσιν ἐξ αὐτῆς, παρὰ ταῖς Πύλαις τοῦ Διοχάρους.

Αἱ Ἰώνιαι πύλαι ἔκειντο, κατὰ Πλάτωνα (24), πρὸς τῇ Ἀμαζονίδι στήλῃ. Περὶ ταύτης δὲ λέγει ὁ Πausανίας (25) ὅτι « κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Ἀθήνας ἐκ Φαλήρου... ἐσελθόντων εἰς τὴν πόλιν, ἐστὶν Ἀντιόπης μνημα Ἀμαζόνος ». Καὶ ὁ Πλούταρχος (26) γνωρίζει τὴν στήλην παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Γῆς τῆς Ὀλυμπίας, πλησίον τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ὁ δ' Αἰσχίνης (27) ὀνομάζει τὴν θέσιν « ὅπισθεν τῆς πόλεως »· ὥστε ἦν ἡ πύλη ὅπου, οὐ μακράν τοῦ Ὀλυμπίου, νοτιοδυτικῶς δ' αὐτοῦ, ἡ Φαληρικὴ ὁδὸς τέμνει τὴν ἐν μέρει σωζομένην νότιον τοῦ περιβόλου γραμμὴν, καὶ

(21) Στράβ. Σελ. 397.

(22) Rang. Ant. Hell. II, Ἀριθ. 879.

(23) Πλάτ. Λυσ.

(24) Ἀξίολ. Σελ. 364, Ἐκδ. Steph.

(25) Ἀττ. Α, 2.

(26) Β. Θησ. ΚΖ.

(27) Α, 97.



ἰχνη αὐτῆς εὐρέθησαν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς. Ταύτη δ' ἀνήκει πιθανῶς καὶ ὁ ἐν αὐτόθι εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ (28) μνημονευόμενος « Πύργος ».

Αἱ δ' Αἰγεῖται πύλαι ἢ τοῦ Αἰγέως, ἔκειντο νοτιανατολικῶς τῆς πόλεως, παρὰ τὸ Δελφίνιον (29), καὶ ἦσαν ἰσως αἱ φέρουσαι πρὸς τὸ στάδιον.

Ὁ Στουάρτ καὶ Ῥεβέττ (30) λέγουσιν ὅτι εἶδον πύλην παρὰ τὴν Καλιῤῥόην, ἧς ὁμῶς ἶχνος δὲν σώζεται, καὶ ἥτις ὑπὸ συγγραφέων δὲν μαρτυρεῖται.

Τὴν δ' οὕτω τετειχισμένην πόλιν συνέλαβε τὴν ιδέαν ὁ Κίμων νὰ συνδέσῃ εἰς ἓν φρούριον μετὰ τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἐχάραξε τὰ Μακρὰ τεῖχη, θεμελιώσας αὐτὰ ἐν τῷ ἐλώδει πεδίῳ, τῷ Ἀλιπέδῳ (31), μετὰ τὴν ἐν Οἰνοφύτοις μάχην, κατ' Ὀλυμπιάδα 80, δ, « τό τε Φάληρον δὲ καὶ τὸ ἐς Πειραιᾶ » (32). Καὶ τὸ μὲν, ἐχώρει πρὸς ἀνατολάς, πρὸς τὸν ἐν Φαλήρῳ Ἅγιον Γεώργιον, τοῦ δὲ τὴν διεύθυνσιν δεικνύουσι τὰ ὀλίγα ἔτι ἐναπολειπόμενα λείψανα, παρὰ τὴν νέαν Πειραικὴν ὁδόν, ἀφ' οὗ πολλὰ κατεστράφησαν ἐπὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς.

Μετὰ ταῦτα δ' ὁ Περικλῆς, τὴν μεγάλην βεβαίως βλέπων καὶ δυσφύλακτον ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν, ἐπεχείρησε τὴν οἰκοδομὴν ἄλλου τρίτου μεταξὺ αὐτῶν (33), ὁ Διὰ μέσου τεῖχος ἐκλήθη (34), καὶ οὗ λείψανα σώζονται κατὰ τοὺς ἀμπελῶνας τοὺς νοτίως τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς

(28) C. I. Att. Ἀρ. 982.

(29) Πλούτ. Β. Θησ. ΙΒ.

(30) II, Σελ. 83. 192.

(31) Ἀρποκρ.

(32) Θουκυδ. Α, 107.

(33) Πλούτ. Β. Περικλ. ΙΓ.

(34) Πλάτ. Γοργ. Σελ. 655.—Θουκ. Β, 13.—Ἀρποκρ. λ. Διὰ μέσου τεῖχος.



τὴν θάλασσαν παρατεινομένους. Δεικνύουσι δ' αὐτὰ ὅτι τὸ μὲν βόρειον τεῖχος ἀπέληγεν εἰς τὰ δεξιὰ, δυτικῶς, τοῦ Πειραιικοῦ ἰσθμοῦ, τὸ δὲ διὰ μέσου ἀνατολικῶς αὐτοῦ.

Πρὸς τὴν πόλιν δέ, τὸ μὲν Φαληρικὸν ἤρχιζε πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ῥάχιος τοῦ Μουσείου, ὡς τοῦ κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη μόνου ὀχυροῦ σημείου, τὰ δὲ δύο ἕτερα εἰς τὰ ὑψώματα ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ἣτις πρὸς νότον χωρεῖ ὀπίσω τῆς Πνυκός, καὶ εἶχον μεταξὺ αὐτῶν ἅς ὑπέθεσαμεν Μελιτίδας πύλας. Ὁχυρωματικῶς ὅμως ἀπαράδεκτον δὲν φαίνεται, ὅτι τὸ βόρειον, κατὰ τὸ πέρας αὐτοῦ, παρεξέκλινεν ἴσως πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τῶν λόφων μέχρι τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ὥστε καὶ ὅτε ποτὲ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πάντες οἱ μάχιμοι διετάχθησαν νὰ συνέλθωσιν εἰς κεντρικὰ σημεῖα, οἱ ἐντὸς τῶν Μακρῶν τειχῶν κατοικοῦντες συνεκλήθησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Θησείου (35), ἣτις οὕτω μακρὰν αὐτῶν δὲν θ' ἀπεῖχε, δὲν ἐνεκλείετο ὅμως καὶ ἐν αὐτοῖς· διότι, προκειμένης τότε εἰσβολῆς τῶν Θηβαίων, οἵτινες ἤρχοντο διὰ ξηρᾶς ἐκ τῶν βορειοδυτικῶν, τὰ Μακρὰ τεῖχη δὲν ἠπειλοῦντο, οὐδ' εἶχον ἀνάγκην φρουρᾶς.

Ἀφ' οὗ δὲ κατεξαφίσθησαν τὰ Μακρὰ τεῖχη ὑπὸ Λυσάνδρου (36), ἀνωκοδόμησε πάλιν αὐτά, τὰ δύο Πειραικὰ τοῦλάχιστον, ὁ Κόνων μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ ναυμαχίαν, ἐν Ὀλ. 96, γ (37).

(35) Ἀνδοκ. π. Μυστ. Σελ. 23, R.

(36) Ξεν. Ἑλ. Β, 2. — Λυσ. κ. Ἀγοράτ. Σ. 453, R. — Ἀνδοκ. π. Εἰρην. Λακ. Σ. 94. — Διόδ. ΙΓ, 107. — Πλούτ. Β. Λυσάνδρ. ΙΔ.

(37) Ξενοφ. Ἑλλ. Δ, 82. 92. Ι, 12. — Ἰδ. καὶ Rang. Ant. Hell. ΙΙ, Ἀρ. 771.



η.

Ἔτερα χωρία παραλειφθέντα.

Τὸ *Βουλευτήριον* τῶν *τεχνιτῶν* ἦν παρὰ τὸ Δίπυλον (1), περιλαμβάνον ἐν τῷ τεμένει αὐτοῦ καὶ τὴν κοινήν ἐστίαν (2).

Ἵρκωμόσιον ἐκαλεῖτο θέσις τις παρὰ τῷ Θησείῳ (3).

Ἵρχήστρα, τὸ δάπεδον ἢ ἡ πλατεῖα ἐφ' ἧς ἴσταντο τὰ ἀγάλματα τῶν *Τυραννοκτόνων* ἐν τῇ ἀγορᾷ (4).

Εὐδανέμων βωμός, ἰδρυμένος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δαπέδου μετὰ τῶν *Τυραννοκτόνων* (5).

Ἐπίσης δ' ἐν τῇ Ἀγορᾷ ἔκειτο καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ *Αἰακοῦ* (6), ὃ *Αἰακόντιον* καλεῖ ὁ Ἡσύχιος.

Στοὰ *Θρακῶν* ὑπῆρχε τις ἐν τῷ *Κεραμεικῷ* (7), ἀλλ' ἄγνωστος ἄλλως ἢ θέσις αὐτῆς.

Ἐν τῷ *Κεραμεικῷ* μνημονεύεται καὶ τὸ Ἀγριππαῖον ἢ Θέατρον τοῦ Ἀγρίππα (8).

Τὸ *Βουκόλιον* ἢ *Βουκολεῖον* ἦν παρὰ τῷ *Πρυτανείῳ* (9), ἔδρα τοῦ ἄρχοντος Βασιλέως. Εἰς μέρος δ' αὐτοῦ καλούμενον *Βασιλεῖον* (10) συνεδρίαζον οἱ *Φυλοβασιλεῖς*.

(1) Φιλόστρ. Β. Σοφ. Β, 83.

(2) Ἀθην. Ε, 49. — Ἰδ. Ἀρχ. Ἐφ. 1860, Ἀρ. 4041.

(3) Πλούτ. Β. Θησ. ΚΖ.

(4) Τιμ. Λεξ. Πλατ. λ. Ὀρχήστρα. — Φώτ. ὁμ.

(5) Ἀρρίαν. Ἀνάδ. Γ, 16, 8. — Διον. Ἀλικ. Δείναρχ. 11. — Ἡσύχ. λ. Εὐδαν.

(6) Ἡρωδιαν. Ε, 89.

(7) Ἀρποκρ. λ. Ἐρμαῖ.

(8) Φιλόστρ. Β. Σοφιστ. Β, 5, 3. — 8, 2.

(9) Bekk. An. gr. I, 449.

(10) Πολυδ. Η, 111. — Σουῖδ. λ. Ἀρχων.



Τῆς Ἡρας ναὸς ἔκειτο, φαίνεται, ἀνατολικῶς τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους, κατ' ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν μεταξὺ πεισῆμων ἐρειπίων ἐκεῖ ἐν ἐλαιοτριβείῳ.

Ἀποτροπαίου Διὸς « ἐσχάρα » ἡ βωμὸς ὑπῆρχεν ἐν τῷ αἰετῇ τῆς πόλεως, μεταξὺ τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τοῦ Πυθίου (11).

Τὸ Παλλάδιον, τέμενος βεβαίως τῆς Ἀθηνᾶς, μνημονεύεται ὑπὸ Πλουτάρχου (12) μετὰ τοῦ Λυκείου καὶ τοῦ Ἀρδηττοῦ, καὶ ἐχρησίμευε καὶ εἰς Δικαστήριον (13). Κατὰ Πιπτάκην (14) ἐπιγραφὴ φέρουσα « Διὸς ἐν Παλλαδίῳ » εὑρέθη βορείως τοῦ Πύργου τοῦ Κυρρῆστου.

Τὸ δὲ Φερεφάτιον ἡ ναὸς τῆς Περσεφόνης, δὲν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ Λεωκορίου (15), ἣν ἄρα ἐν τῷ ἔσω Κεραμεικῷ.

Γ

Χωρία ὑπὸ συγγραφέων μαρτυρούμενα,
ἀλλ' ἀγνώστου θέσεως.

Ἱερὰ ἐν Ἀθήναις, ὧν ἡ θέσις ἄδηλος, μνημονεύονται προσέτι ὑπὸ διαφόρων.

Τὸ Αἰγεῖον ἡ τοῦ Αἰγέως (1), κείμενον ἴσως, ὡς ἐκ τῆς ταυτωνυμίας εἰκάσαι, παρὰ τὰς Αἰγείας Πύλας καὶ τὸ Δελφίνιον.

(11) Στράβ. Θ, 404.

(22) Β, Θησ. ΚΓ.

(13) Αἰλιαν. Π. Ἰ. Ε, 15. — Πολυδ. Η, 118-120. — Παυσ. Ἀττ. ΚΗ, 9. — Ἀριστοτ. Πολιτ. Δ, 13, 2.

(14) Ant. Hell. 819.

(15) Δημοσθ. Εἰς Κόν. 1258, R.

(1) Ἀρποκρ. Σουλδ. λ. Αἰγεῖον.

